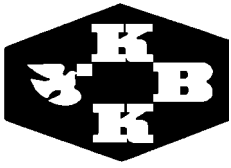

KISGRAFIKA

54. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer
Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület”
Postacím: 1538 Budapest, Pf. 519., internetcím: www.kisgrafika.hu
Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Ürmös Péter, Vasné dr. Tóth Kornélia
Felelős kiadó: Palásthy Lajos titkár; e-mail: info@kisgrafika.hu

Baranyai Ferenc rézkarca, C3C5 (2015), 125×100

T A R T A L O M

Vasné dr. Tóth Kornélia: Tudós ex libris gyűjtők, 1. rész.

Rácz Mária: Vadász Endre emlékkiállítás Debrecenben

Vasné dr. Tóth Kornélia: Éles Bulcsú „Léckatonák” c. kiállítása

dr. Horváth Hilda: Az ajkai KBK kiállítása Devecserben

Vasné dr. Tóth Kornélia: dr. Szij Rezső. Híres gyűjtők könyvjegyei az OSZK-ban

Ürmös Péter: Könyvbemutató az OSZK-ban

HÍREK – LAPSZEMLE – KÖNYVESPOLC – EGYESÜLETI HÍREK

2015/3

TUDÓS EX LIBRIS GYŰJTŐK, EXLIBRISOLÓGUSOK (I. RÉSZ)

ELHANGZOTT A KBK 2015. JANUÁR 6-I
ALKALMÁN A JÓZSEFVÁROSI GALÉRIÁBAN

Az ex libris, azaz könyvjegy eredeti funkciójában szorosan kapcsolódik a könyvhöz, a könyvgyűjtő, bibliofil emberhez. Az *ex libris* kifejezés jelentése is erre utal: könyvei közül való, könyveiből.

Régen az ex libris könyvtulajdonost jelölő, a könyv kötéstáblájának belső oldalára ragasztott tulajdonjegy, a könyvgyűjtés, a bibliofília velejárója. Készíttetése „arisztokratikus szenvedély”, a nemesi családokat reprezentáló címer szerepeltetésével. Gazdagabb emberek engedhették meg maguknak, hogy réz- vagy fametsző mesterekkel tulajdonosi voltukat jelző kis vignettát készíttessenek nagy példányszámú könyvtárukba. Ez később a könyvnyomtatás feltalálásával, a könyvek elterjedésével demokratizálódott, magával hozva az ex libris szélesebb körű elterjedését, majdani szerepváltozását, önálló grafikai lapként való megjelenését is. Siklóssy László 1918-ban megjelent „Aprógyűjtés” című könyvében a következő, az ex libris 20. századi szerepváltozására utaló megállapítást tette: „*Van ember, akinek van könyve, de nincs könyvjegye, és van ember, akinek van ex librise, de nincs könyvtára, sőt könyve sincs.*”¹ Azaz az ex libris fokozatosan, túlnöve eredeti hivatásán, önálló gyűjtésre is érdemes műalkotássá, kvázi ex libriszé, cédula grafikává, egyúttal művészettörténeti értéki mellett egyre szélesebb spektrumú kutatások tárgyává vált.

Az *exlibrisológia*, az ex librisekkel foglalkozó tudomány ma már a korai időszakénál sokrétűbb, interdiszciplináris kutatási területet jelent, folyamatosan bővülő értelmezési lehetőségeket, vizsgálódásokat indukál, mint a vizuális kultúrakutatás része. Az *exlibrisológiai* kutatásokban a történetiségen túl növekvő helyet foglalhat el – a grafikusok mellett – az ex libris gyűjtők és szakírók személye, kapcsolati hálója, egymással, ex libris egyesületekkel, nagyobb intézményekkel, gyűjteményekkel való kapcsolódásának bemutatása. A következőkben a főbb teoretikusok felvonultatásával betekintést nyújtok az *exlibrisológia* tudomány történetének jelentősebb állomásaiba. Ehhez alapul szolgált Galambos Ferenc (1910–1988) jogtanácsos, bibliográfus *A magyar ex libris irodalom bibliográfiája (1920–1970)*² c. munkája, ill. ennek 1982-ig fellelhető kéziratot kiegészítései. Utóbbiak feltárásával összesen 2263 (!) bibliográfiai tételre nőtt a kutatás hátterét jelentő adatbázis.³

Ex libris bibliográfia összeállítására már Galambos előtt is voltak kisebb kísérletek hazánkban, pl. Fitz József *Kis magyar ex libris bibliográfiája (1934–35)*. Arady Kálmán 1958-ban állította össze az első rendszerezett magyar ex libris bibliográfiát.

Galambos Ferenc készülő bibliográfiája célját már 1966-ban megfogalmazta a *Kisgrafika* Értesítőben megjelent *Elméleti alapvetés. Egy készülő magyar kisgrafika- és exlibris-bibliográfiához* c. írásában: a magyar ex libris művészet irodalmának összefoglalása, a rendszerezés igényével.⁴ Műve betekintést nyújt a magyar ex libris és kisgrafika történetébe, egyesületek, kiállítások, kongresszusok, kiadványok, cikkek számbavételével. Az alaphibliográfiában megjelölt 1920–1970-es időhatár a későbbi kiegészítések, pótlások révén – bár

némi hiányossággal – 1900-ig megy vissza a magyar ex libris történetében, és 1982-ig követi nyomon a történeteket. Az anyag összeállításához, a cikkek begyűjtéséhez Galambos aktív levelezést folytatott.⁵ Ezeket részint az Országos Széchényi Könyvtár Galambos-hagyatéka, részint a Kisgrafika Barátok Köre Irattára őrzi.

A bemutatáshoz szemléltetéstül munkahelyem, az *Országos Széchényi Könyvtár Plakát- és Kisnyomtatványtára* ex libris állománya szolgál. A 20–21. századi 34 ezres ex libris anyag feldolgozójaként gazdag adatbázis állt a rendelkezésemre.

Az *exlibrisológia* tudomány kibontakozása a 19. század második felére esik. Első ismertebb hazai teoretikusa **Varjú Elemér** (1873–1944) művelődéstörténész, könyvtáros, muzeológus, a Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárának igazgatója.⁶ Az ő kezdeményezésére kezdődött el az ex librisek – ekkor értelemszerűen még az ún. régi, jórészt címeres ex librisek – komolyabb tanulmányozása hazánkban.⁷

Varjú Elemér már 1895-ben, a Magyar Könyvszemle hasábjain hangsúlyozta az ex librisek, az ex libris gyűjtés művelődéstörténeti jelentőségét, a könyvjegyek könyvtárakra utaló, possessorszemléletű, tulajdonoskategóriákat előtérbe helyező vizsgálatának fontosságát. Magyar könyvgyűjtők ex librisei c. cikkében 61 ex libris részletes leírását adta. A külföldet állította példának: „*Külföldön jónevű bibliográfusok terjedelmes köteteket adtak már ki az exlibrisekről, számosan foglalkoznak összegyűjtésükkel, sőt exlibris-gyűjtők egyesülete is alakult, melynek már szaklapja is van.*”⁸

A hazai ex libris élet fellendülését hozta az 1903-ban megrendezésre kerülő *első magyar ex libris kiállítás*, melynek helyszíne az Iparművészeti Múzeum volt, a szervezés **Czakó Elemér** (1876–1945) ottani könyvtáros nevéhez fűződött. A kiállítás a XVI–XIX. századból fennmaradt kb. 1000, jórészt heraldikus magyar ex librisből szerepeltetett a legtöbbit (300 db), de modern magyar és külföldi ex libriseket is bemutatott. Az anyagból katalógus is készült.⁹

A készítőik közt találjuk többek között **Rozsnyay Kálmán** (1872–1948) színész, grafikus nevét, aki művészeti íróként is sokat tett az ex libris népszerűsítésében a századforduló, századelő Magyarországon. *Újabb magyar ex librisek* címmel 1904-ben hírt adott többek között az Iparművészeti Múzeum 1903-as kiállításáról,¹⁰ de már 1902-es *Ex libris* c. cikkében¹¹ – a külföldi példa nyomán – ex libris alkotásra biztatta a híresebb magyar grafikusokat is, és a készítésben, sőt a gyűjtésben is jó példát mutatott. „*Most már azon leszünk, hogy a német, angol, francia, spanyol gyűjtő-egyesületek alapján mi is szervezkezdjünk*”¹² – írta. Rozsnyay gondolataival összecseng a Lyka Károly szerkesztette *Művészet* c. folyóiratban olvasható megállapítás 1903-ból: „*Most végre eljött az ex-libris ország. Kiállítást rendeznek belőle, pályázatot írnak ki (első volt a Nemzeti Kaszinóé) s művészi lapjaink egyre-másra ösmertetik írásban és képben a grafikai művészet ezen faját.*”¹³

Varjú Elemér az 1903-as kiállítás kapcsán írt gondolatai is a magyar ex libris élet fellendítését, széleskörűbb megismertetésének szükségességét szorgalmazták: „*Az ex libris, magyarul könyvtárjegy épen azokhoz az apró emlékekhez tartozik, a melyeket mi magyarok mint nem eléggé tudományos valamit eddig csak mellőzésünkre tartottunk érdemesnek. Bizonyosan sokan vannak közöttünk, a kik nem ismerik, még többen, a kik, ha tudják micsoda, nem sejtik, mi haszna s czélja van ez apró papírlapocskák gyűjtésének, fel nem foghat-*

ják, hogy foglalkozhatik velük valaki komolyan s különösen azt nem, miért rendeznek még kiállítást is belőlük."¹⁴

Varjú Elemér és Rozsnyay Kálmán gondolataitól vezérelve, az ő nyomdokaikon haladva alapította meg **Siklóssy László** (1881–1951) író, ügyvéd, esztéta, műgyűjtő, művészettörténész, neves Budapest-kutató a Szent György Cseh Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesülete grafikai szakosztályát 1909-ben (ennek igazgatója lett), mely magára vállalta az ex libris egyesület funkcióját, az alkotók közt Nagy Sándor, Kozma Lajos, Sassy Attila, Rozsnyay Kálmán stb. Galambos Ferenc írja Siklóssyról: „*Varjú Elemér és Czako Elemér pártűtő írása mellett benne tisztelhetjük századunk első harmadának legnagyobb exlibrisológusát, akinek kutatásai nélkül nem tarthatna ma ott a magyar ex libris szakirodalom, ahol tart.*"¹⁵ Siklóssy valóban nagy érdemeket szerzett a hazai ex libris gyűjtés elméleti és gyakorlati megalapozásában. A Céh által 1913-ban megrendezett nemzetközi ex libris kiállítás nagy lendületet adott a magyar ex libris ügyének; ez alkalomra megjelent A Gyűjtő különszáma. Az ex libris Magyarországon és külföldön címmel, Siklóssy szerkesztésében, és első önálló magyar cserejegyzéket is kiadtak.¹⁶ A céh működését az első világháború után szüntette be 1923-ban.

Siklóssy maga is gyűjtött ex librist. Gyűjteménye sorsa halála után – több más gyűjteményhez hasonlóan – a szétzóródás lett.¹⁷ Az OSZK anyagában Sassy Attila, Dienes János, Gara Arnold, Nagy Sándor, Ágoston Ernő, Armand Rassenfosse, Franz von Bayros ex librisei szerepelnek a nevére szólóan (Exl.S/229–240, 512, 526).¹⁸

Arady Kálmán (1893–1964) orvos, művészettörténész, a régi magyar ex librisek tudós szakértője gyűjteményével az Országos Széchényi Könyvtár ex libris anyagának alapját vette meg.¹⁹ Az 1932-ben megalakuló MEGE (Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafikabarátok Egyesülete) ügyvezető alelnöke lett, 1935-ben vált aktív ex libris gyűjtővé. A MEGE folyóirata, a *Kisgrafika* megindítása is az ő nevéhez fűződik: Pinterits Tibor mellett az 1937–1944-ig fennálló lap szerkesztője, szakírója volt. Elkészítette Radványi-Román Károly könyvjegyeinek és alkalmi grafikai lapjainak jegyzékét (1937). A Magyar Könyvszemlében, a Művészettörténeti Értesítőben is jelentek meg írásai, főként a régi magyar ex librisekről.²⁰ 1958-ban összeállította A magyar exlibris-irodalom bibliográfiáját, melyben az első tétel Arady saját disszertációja, „Ex libriseink a mohácsi véstől 1900-ig” (Bp. Pázmány Péter Tudományegyetem, 1948) címmel.²¹ A második világháború után, 1959-ben megalakuló *Kisgrafika Barátok Köre* alapító tagjai közt is ott találjuk Aradyt, Illyés Sándor László, Nagy József, Reisinger Jenő, Dr. Soó Rezső, Galambos Ferenc, Réthy István stb. mellett. Ex libris irodalmi munkásságáról Galambos Ferenc készített *személyi bibliográfiát*.²² Arady a vizsgált exlibrisológusok közül Galambos Ferenc (64,81%) és Semsey Andor (8,7%) után a harmadik legnagyobb százalékban szerepel Galambos bibliográfiájában (1,63%), 28 tétellel.

Arady Kálmán halála után özvegye 1969-ben az Országos Széchényi Könyvtár Régi és Ritka Nyomtatványok Tára számára felajánlotta férje régi magyar ex libris gyűjteményét, mely 323 eredeti könyvjegyet és 164 fotómásolatot tartalmazott, így a könyvtár állománya jelentősen gyarapodott.²³

Arady teljes ex libris gyűjteménye kb. 40 ezer darabot tett ki. Ebben hazánk mellett Svájc, Olaszország, Csehszlovákia, Észak-Amerika, Ausztrália alkotói szerepeltek jelentős számban.²⁴ Arady számos ex librist készíttetett a nevére szólóan, a

magyar gyűjtők közül Lusztig István mellett ő rendelkezett a legtöbb saját lappal, kb. 140-nel (ezek készítői közt ott találjuk Bajor Ágost, Drahos István, Fery Antal, Menyhárt József, Radványi-Román Károly, Révész Kornél, Stettner Béla, Vadász Endre stb. nevét). Ex librisei közül kb. 40 lapot őriz a Plakát- és Kisnyomtatványtár, melyek főleg az orvosi hivatásra és a halálra utalóak, ill. a történelmi Magyarországot ábrázolóak (Exl.A/167–208).

Dr. Berei Soó Rezső (1903–1980) botanikaprofesszor, bibliofil, műgyűjtő és filatelista volt egy személyben. „*Magam sokáig kerestem az igazi hivatást. Fiatalon orvos, kémikus, irodalmár, műtörténész akartam lenni: s így lettem végül, hobbyként ún. műgyűjtő*”²⁵ – nyilatkozta. Az Ajtosi Dürer Céh (1935–) alapító tagja, az Ady Társaság és a Bélyegyűjtők Egyesülete elnöke, 1961-es lemondásáig a *Kisgrafika Barátok Köre* első elnöke. Sokat tett a hazai ex libris élet fellendítése, a műfaj propagálása terén. Galambos bibliográfiájában 18 publikációja szerepel. 1935-ben Ex libris irodalom címmel egyoldalas bibliográfiát készített az ex libriszel foglalkozó legfontosabb kézikönyvek jegyzékéről, elsősorban német, de emellett francia, angol, olasz, holland, dél-amerikai, mexikói, cseh művek felsorolásával.²⁶ Több cikkben foglalkozott a debreceni ex libriszel, átfogó írása jelent meg a modern magyar kisgrafikáról. Németül is népszerűsítette a témát.²⁷

A világ egyik legnagyobb ex libris gyűjtőjeként tartják számon. Egy 1960. december 23-án kelt köszönőlevelét szerint Dr. Soó Rezső akadémikus – duplum példányaiból – 265 magyar ex librist ajándékozott az OSZK-nak, és vételre ajánlott kb. 2450 ex librist és egyéb hungarika kisgrafikát, melyre a könyvtár jelezte is vételi szándékát.²⁸ Ezek közt számos, a nevére szóló ex libris szerepelhetett, mint az OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtára gyűjteménye bizonyítja, a grafikusok közt Radványi-Román Károly, Vadász Endre, Litkey József, Kaveczky Zoltán, Menyhárt József, Stettner Béla, Gáborjáni Szabó Kálmán, Selmeczi Skonda Károly, Várkonyi Károly, Bordás Ferenc, Oláh István stb. nevével (Exl.S/328–363). Soó Rezső portréja szerepel Galambos Ferenc egy ex librisén, alkotója Varsányi Pál. Több grafika debreceni vonatkozású, ill. a foglalkozására, a botanikára utaló.

Soó legjelentősebb ajándékozása az Iparművészeti Múzeum számára nyújtott 60 ezer darabos ex libris anyag volt 1970-ben.²⁹ A gyűjtemény több ezres duplum anyagát a keszthelyi Balatoni Múzeum kapta meg.

Dr. Nyireő István (1893–1977) könyvtárigazgató, könyvtárőr a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségén, majd 1923-tól az Országos Széchényi Könyvtár Nyomtatványosztályán dolgozott. Nevéhez fűződik az OSZK belső átépítése mellett az olvasótermi könyvek kikölcsönzési tilalomra utaló ex libriszel való ellátása.³⁰ Az ex librisen a könyvtár akkori épülete (a Magyar Nemzeti Múzeum)³¹ látható, felirata: *Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára Olvasótermi Kézikönyvtár; Kikölcsönözni nem szabad.* A grafikus: Akantisz Viktor (1864–1943), a Magyar Nemzeti Múzeum könyvművészeti szakértője.

Nyireőt 1929-ben áthelyezték Debrecenbe, a Debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatója lett.³² Ex libris gyűjteménye kb. 3,5 ezer tételből áll, melyet a Debreceni Egyetemi Könyvtár Kézirattára őriz, benne a régi mellett számos 20. századi kisgrafikával, az alkotók közt Fery Antal, Stettner Béla, Kertes-Kollmann Jenő, Menyhárt József, Bordás Ferenc, Sterbenz Károly, Várkonyi Károly stb. nevével.³³

1967-ben az Országos Széchényi Könyvtár Régi Nyomtatványok Tárába került Nyireő István ex libris gyűjteménye egy része, 403 darab 1896 előtti régi magyar könyvtárjegy.³⁴ A gyűjteményt kiegészíti Nyireő adattára, mely mintegy ezer régi magyar ex libris adatait rögzíti. A régi magyar ex librisek egységes feldolgozását 1969-ben kezdte meg a könyvtár oly módon, hogy magát Nyireőt (akkor már mint nyugalmazott könyvtárigazgatót) kérte fel külső munkatársként az anyag egységes feldolgozására.

A Budapesten rendezett 1970-es XIII. Nemzetközi Ex libris Kongresszus során a Magyar Nemzeti Múzeum kupolatermében kiállításra került *Régi magyar ex librisek 1521–1900* c. tárlat anyagát többségében a Nyireő-kollekció tette ki. A rendezésben Bély Pál és Rákóczy Ferenc grafikus voltak a segítségére.³⁵ A Nyireő szerkesztette kiállítási katalógus a XVI–XIX. századi ex librisek áttekintő képét adja, külön értéke a könyvtárjegyeken szereplő latin jelmondatok és az ex librisek készítőinek felsorolása.³⁶ Néhány példa. A XVI. századból *Hans Teilnkes* pozsonyi polgár ex librise, a *bártfai Szent Egyed-templom* könyvjegye. A későbbi időszakból *Nádasdy Ferenc*, *Teleki Sámuel*, *Széchenyi Ferenc* ex librisei. A Nyireő István saját könyvtára számára készített címeres ex librise ipse fecit lap, 1923-ból, felirata: Ex bibliotheca Dr. Stephani Nyireő de Székelyudvarhely (Exl.Ny/6).

Folytatása következik.

Vasné dr. Tóth Kornélia

1 Soós Imre: *Könyvek őrzője: az ex libris*, 2004. V. 1., <http://www.tranzitonline.eu/cikkek/konyvek-orzoje-az-ex-libris>

2 GALAMBOS Ferenc: *A magyar ex libris irodalom bibliográfiája (1920–1970)*, Eger, 1972, Heves Megyei Könyvtár füzetei, 25. szám. (A továbbiakban: GALAMBOS 1972)

3 A gépiratos bibliográfiák az Országos Széchényi Könyvtár Galambos-hagyatékában található. A hagyaték 2013-ban került a könyvtár tulajdonába.

4 A bibliográfia első változata Dániában, 1968-ban került kiadásra: *Bibliografi ever ungarsk ex libris litteratur*, Frederikshavn, 1968.

5 GALAMBOS Ferenc levele Hoós Elvirához, Budapest, 1970. november 1.; GALAMBOS Ferenc levele Szentesi Flóriánhoz, 1970. november 3., GALAMBOS levelezése, OSZK, Galambos-hagyaték

6 VARJÚ Elemér, In: *Magyar életrajzi lexikon*, <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC16241/16481.htm>

7 NYIREŐ István: *Előszó*, In: *Régi magyar ex librisek 1521–1900*, Szerk. NYIREŐ István, felelős szerk. BÉLLEY Pál, Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 1970., 4.

8 VARJÚ Elemér: *Magyar könyvgyűjtők ex librisei*, Magyar Könyvszemle, 1895/3. sz. 194. – Az egyesületek sorát az angliai Ex-libris Society nyitotta meg 1890-ben, majd 1891-ben Németországban, 1893-ban Franciaországban, 1903-ban Ausztriában is megalakultak az első ex libris egyesületek. In: VASNÉ TÓTH Kornélia: *Az ex librisek művelődéstörténeti jelentősége, szerepváltozása a possessorok vonatkozásában*, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2011/8. sz., 54.

9 *Az Országos Iparművészeti Múzeum ex libris kiállításának katalógusa*, szerk. CZÁKÓ Elemér, Magyar Iparművészeti Múzeum, Bp. 1903., 1-119. – E katalógus, ill. e kapcsán Czákó neve sajnálatos módon nem szerepel Galambos kiegészítő bibliográfiáiban sem.

10 ROZSNYAY V. H. Kálmán: *Ujabb magyar ex librisek*, Magyar Iparművészet VII. évf., 1904/5. sz., 232.

11 ROZSNYAY V. H. Kálmán: *Ex Libris*, Magyar Iparművészet, V. évf., 1902. évi szám, 265–267.

12 ROZSNYAY V. H. Kálmán: *Ujabb magyar ex librisek*, Magyar Iparművészet VII. évf., 1904/5. sz., 234.

13 S C: *Magyar ex-librisek*, Művészet, 1903/2. sz., 140. – A szerző a Nemzeti Casino által az 1903-as ex libris kiállítással egyidőben meghirdetett ex libris pályázatra utal. Lásd: HORVÁTH Hilda: *Az első hazai ex libris-pályázatok*, Kisgrafika 1986/2. sz., 19. – A második nagyobb ex libris pályázat a Magyar Iparművészeti Társulat által meghirdetett Halmos Izor pályázat volt, 1908-ban.

14 VARJÚ Elemér: *Az Iparművészeti Múzeum ex-libris kiállítása (első kiállítás)*, Magyar Könyvszemle, 1903. júl.–szept. 235–236.

15 GALAMBOS Ferenc: *Siklóssy László*, Kisgrafika 1974/2. sz., 1. – Több vonatkozásban szerepel Galambos bibliográfiájában, írt a magyar ex libris háború előtti történetéről, az erdélyi ex librisről, bemutatta Haranghy Jenő rézkarc ex libriseit. – GALAMBOS 1972, i. m., 15., 25.

16 A cserejegyzéken 39 gyűjtő szerepelt. – GALAMBOS Ferenc: *Nagy József és a magyar exlibrisgyűjtés*, Kisgrafika Értesítő, 1962. dec., 11.

17 GALAMBOS Ferenc: *Dr. Berei Soó Rezső (1903–1980)*, Kisgrafika különszám, 1994., 32.

18 Az Exl.../ kezdetű számozás az ex libris OSZK Plakát- és Kinyomtatványtára állományában kapott raktári jelzete.

19 *Az Országos Széchényi Könyvtár 1968–1969. évi működése*, In: *OSZK évkönyve 1968–1969-ben*, OSZK, Bp. 1969., 11–13.

20 Dr. ARADY Kálmán: *Közlemények a régi magyar exlibrisek köréből*, *Régi magyar emléxlibrisek I.*, Különnyomat a Magyar Könyvszemle LXXVIII. 1962. évi 1. számából, 59–66.; *Közlemények a régi magyar exlibrisek köréből II.*, *Exlibris-adatok a XIX. századi olvasótársaságok és kölcsönkönyvtárak történetéhez*, Különnyomat a Magyar Könyvszemle 1964/3. számából, 247–253.

21 A kéziratot az OSZK Kézirattára megvásárolta. – *Hírek*, Kisgrafika Értesítő, 1969. december, 618.; SOLTESZ Zoltánné: *A Régi Nyomtatványok Tára állományának gyarapodása 1961–1970.*, In: *Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1970–1971.*, OSZK, Bp., 1973., 227.

22 GALAMBOS Ferenc: *Arady Kálmán exlibris-irodalmi munkássága*, Kisgrafika Értesítő, 1965. április, 158–159.

23 *Hírek*, Kisgrafika Értesítő, 1969. augusztus, 590. és *Az Országos Széchényi Könyvtár 1968–1969. évi működése*, In: *Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1968–1969*, OSZK, Bp. 1971. 11.

24 GALAMBOS Ferenc: *Dr. Arady Kálmán*, Kisgrafika Értesítő, 1965. április, 154–257.

25 PAJOR Enikő: *A magyarországi ex libris története a kezdetektől a II. világháborúig*, ELTE BTK, 1988. (bölcsészdoktori disszertáció), 6.

26 Soó Rezső: *Ex libris irodalom*, Magyar Ex libris, 1935/1. sz., 13. – Utal Asztalos Könyvtári Szemléjére (1934, 44–45.), mely az addig elég szegényes magyar ex libris irodalmat foglalta össze, ezt is kiegészítette Siklóssy László, Nagy Lajos munkáival.

27 Soó Rezső: *Das Exlibris in Ungarn*, In: *Österreichisches Jahrbuch für Exlibris und Gebrauchsgeschichte* 1937, 37–46. (Ez különnyomatként is megjelent.)

28 *Az Országos Széchényi Könyvtár története*, 1960. december 23. http://tortenet.oszk.hu/html/magyar/03kronologia/rovid_kronologia_honlapra_1.pdf

29 WEINER Mihályné: *Az Iparművészeti Múzeum ex libris gyűjteménye*, Kisgrafika 1974/2. sz., 15–18.; GALAMBOS Ferenc: *Soó professzor ex libris gyűjteménye az Iparművészeti Múzeumban*, Kisgrafika Értesítő 1970. április, 645–650. – Az ajándékozást a Népszabadság is hírül adta.

30 „Az olvasótermi könyvek feltűnő piros címkén külön számozással vannak ellátva, a belső táblára ragasztott exlibrisrel megjelölt kikölcsönzési tilalommal...” – WITTEK Lászlóné: *Az Országos Széchényi Könyvtár reformtörekvései az 1920-as években*, In: *Az Országos Széchényi Könyvtár 1967-es évkönyve*, OSZK, Bp. 1969, 231., <http://epa.oszk.hu/01400/01464/00008/pdf/227-235.pdf>

31 A Magyar Nemzeti Múzeum klasszicista épületébe 1846–47 folyamán költözött be a könyvtár, mely akkoriban (egészen 1949-ig) a Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára nevet viselte. 1985-ben költözött új helyére, a Budai Palotába.

32 MUDRÁK József: *A debreceni Egyetemi Könyvtár tisztviselői névsora és lexikona életrajzi és irodalmi adatokkal 1916–1949.*, Könyv és Könyvtár, XXX/2008., 209. – 1929–1932-ig megbízott igazgató, 1932–1944-ig (hivatalosan 1945-ig) igazgató. Hivatalosan 1945. aug. 14-ig (felmentéséig) volt könyvtárigazgató, a gyakorlatban Debrecenből való távozásáig, 1944. szept. 27-ig vezette a könyvtárat.

33 *Debreceni Egyetem Elektronikus Archivum*, <http://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/85612> – az anyag egy része digitalizálásra került.

34 *Hírek*, Kisgrafika Értesítő, 1968. augusztus, 482. és *Az Országos Széchényi Könyvtár 1968–69. évi működése*, In: *Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve, 1968–1969.*, Bp., 1971., 13.

35 GALAMBOS Ferenc: *Ex libris kiállítások*, Kisgrafika Értesítő, 1970. december, 733.

36 *Régi magyar ex librisek 1521–1900*, Szerk. NYIREŐ István, felelős szerk. BÉLLEY Pál, Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 1970.

VADÁSZ ENDRE EMLÉKKIÁLLÍTÁS DEBRECENBEN

Szőkefalvi-Nagy Erzsébet főkönyvtáros hívta fel a figyelmünket Vadász Endre debreceni emlékkiállítására. 2015. május 6-án előzetes egyeztetés után Szegedről a kora reggeli gyorsvonatra szálltunk: Bakacsi Lajos, Rácz Mária és Sárszegi György. Cegléden csatlakozott hozzánk Nagy László Lázár. Innen a debreceni vonattal utaztunk tovább. A civis városban várt bennünket Várkonyi Zsolt és kedves felesége, Roszka. Célunk Debrecenben a Modern és Kortárs Művészeti Központban Vadász Endre festő- és grafikusművész „Angyalszárnyon vigyed azt tovább” emlékkiállításának megtekintése volt.

Vadász Endre 1901. február 28-án Szegeden polgári családba született. Édesanyja Kohn Ilona, édesapja Vadász Simon Sándor terménykereskedő. Endre (a középső fiú) már gyermek korában is rajzolt. Szívesen készített a kor napi eseményeiről és tanáraitól karikatúrákat. A reál gimnázium elvégzése után Heller Ödön képzőművészeti szabadiskoláját látogatta. 1922-től Budapesten a Képzőművészeti Főiskolán Fényes Adolf, Glatz Oszkár, Olgyai Viktor és Zádori István mesterektől sajátította el a festészet és rézmetszés művészetét. 1926-27 nyarán Mohácson vezette a főiskolai tábort, ahol nagy hatással volt rá a dunai táj és a színes népi viselet. Itt ismerkedett meg Valentin Györgyivel, kivel 1928-ban összeházasodtak. Ez évben Debrecenbe költöztek. 1933-35 között dolgozott Nagybányán. 1936-ban költöztek Budapestre.

A kiállításon a látogatót a festő 21 évesen festett olaj önarcképe fogadja. A falakon nemcsak Vadász Endre művei és életútja olvasható fényképekkel dokumentálva, hanem a rendező, kurátor Szoboszlai Lilla remek elgondolással a kor városába, életébe helyezi bele a tárlatot.

Az 1920-as évektől Debrecenben éppúgy, mint Szegeden, nagyszabású fejlesztések kezdődtek. Borsos József sugárutas városszerkezetét valósították meg, szép szecessziós házakat emeltek. Felépült a klinikatelep, majd a Déri Múzeum és a Tudományegyetem központi épülete.

1928-ban ebbe a légkörbe érkezett Debrecenbe Vadász Endre Kardos Albert irodalomtörténész hívására, a Zsidó Gimnáziumba tanárnak. Itt 1933-ig tanított rajzot és mennyiségtant.

1929-től tagja az Ady Társaság képzőművészeti szakosztályának. Az Ady Társaság 1927-ben alakult Debrecenben a modern irodalmi és művészeti törekvések pártolása és közvetítése céljából. A Déri Múzeumban készült fotón láthatók: Szenyei Oláh István, G. Szabó Kálmán, Káplár Miklós, Berki Irma, Vadász Endre, Félegyházi László a társaság kiállító képzőművészei.

Vadász Endre festményeit tónusgazdagság, puha színfoltok jellemzik. Művei témái élettel teli települések folyói, kikötői, közösségi terei, piacok, a vursli, cirkuszok, vásárok. Szívesen örökítette meg szeretett városait, Baját, Mohácsot, kedvenc figuráit, így Rézit népviseletben. A Dunai halászok, Duna Mohácsnál, Bajai halpiac, Folyóparti rakodás, Bajai uszályrakodás, Folyóparti halászok: a kikötőben ringó színes csónakokat, bárkákat ábrázoló képein vibrál a levegő.

Debrecenben az Ady Társasághoz kötődő népi írók és festők hatására közel került a paraszti élet hétköznapi világához: Hortobágyi puszta.

Téli havas képei a csendet, a nyugalmat tükrözik. A fák ágait csipkésre mintázza a zúzvara. Temperaképein lilás-piszkosfehér alapból kiragyog a fehér hó. A Duna-parton című alkotásán szétbontja és összeköti az eget a vízzel, vizet a földdel. A képen a tájat szemlélő férfi kicsi, szemünket mégis odavonzza.

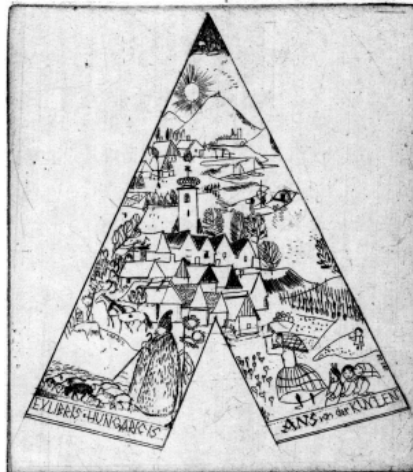
Művei egyik ihlető forrása utazásai emlékei: Olasz városka, Hotel Lido, piranói kikötő. Színei erőteljesek, a fények, vonalak vizuális látványt adnak.

Kopár, fénytelen szajoli tájképei 1943-ban munkaszolgálati idején készültek. A sivár puszta a művész kiszolgáltatottságát, az otthontalanságát, a magányt, a félelmet érzékeltetik.

A kiállítás gazdag metszetekben. Hosszan elidőztünk egy-egy grafika előtt. Szakembereink felhívták figyelmünket a vonalak kifejező szerepére, ahogy a vésővel, párhuzamvésővel a mélység a teret, a dúcok egymásra helyezéssel, illetve elmozdításával a mozgást, a dinamizmust, a lendületet fejezte ki.

Tamás Henrik műkereskedő megrendelésére 9 részből álló színes rézkarc sorozatot készített, melyben Budapest építészeti értékeit karcolta meg.

Téli tájai, a Korcsolyázók Brugel vidám életképeire emlékeztetnek bennünket. Fametszetein tájakat, városok épületeit, utcáit láthatjuk.

Vadász Endre rézkarca, C3, op. 261, 78×78 ex librisen az alvó kaszást angyalok

karéja veszi körül. A halál hol utcai énekes, hol zenész, máskor a vicsorgó halál madárfészkeket rabol. E drámai lapok szinte előre vetítik a művész és felesége halálát. 1944. június 3-án Vadász Endre öngyilkos lett, megelőzte a koncentrációs táborban rá váró kínhalált. Felesége követte a halálba.

A kiállítás-rendező gondolt a gyerek látogatókra is, kik játékosan ismerhetik meg a kisgrafikákat. Kézbe kapnak egy ex librist és az egyik falon lévő metszetsorozatban kell a lap párját megtalálniuk.

A tárlat tartalmához méltó, színvonalas megjelenés társul. A képkeretek gondos megválasztása, az alkotások tematikai sorrendisége, a szöveges ismertető, a szép, gazdag katalógus a rendező, Szoboszlai Lilla munkáját dicséri.

Szívesen jövünk Debrecenbe, itt láttuk Aba Novák Vilmos festőművész és e város szülőtte, Várkonyi Károly bátyánk gazdag grafikai hagyatékának kiállítását is, amit centenáriumnál Szegeden is bemutattunk.

Köszönjük a gazdag élményt és a vendéglátást!

2015. május

Rácz Mária

ÉLES BULCSÚ „LÉCKATONÁK” C. KIÁLLÍTÁSA

Elhangzott a kiállítás megnyitóján a P’ Art Mozi Szentendrei Kulturális Központban, 2015. június 27-én

Kedves Hallgatóság, tisztelt Művészbárátok!

Szeretettel és tisztelettel köszöntöm Önöket egy fiatal művész, Éles Bulcsú tárlatán. Egy termékeny alkotót, grafikust és festőművészt köszönhetünk a személyében, aki Debrecenben él és alkot. 2006-ban szerezte diplomáját a Nyíregyházi Főiskola rajz-vizuális kommunikáció szakán, 2010-ben a Magyar Képzőművészeti Egyetem vizuális nevelőtanár szakán záróvizsgázott. 2010-től tagja a Kisgrafika Barátok Körének, 2014-től a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének. Számos egyéni tárlata volt, többek között Debrecenben, Hajdúböszörményben, Sátoraljaújhelyen, Kassán, Budapesten, Kolozsváron stb. Külön öröm számára, hogy jelenleg Szentendrén, a modern művészetek e központjában mutatkozhat be szélesebb közönség előtt, mely város egyébként több művét is inspirálta. Az egyedi stílust kialakító művész otthonosan mozog a különféle technikai eljárások világában: tusrajzokat, szitanyomatokat, linómetszeteket egyaránt készít. Tusrajzait gyakran akvarelllel, gvassal kombinálja.

Éles Bulcsú művészetét többen bemutatták már, ezúttal én a művelődéstörténész szemével értékelem és elemzem munkásságának itt látható darabjait.

Ha körülnézünk a kiállításon, láthatjuk, a művész képei nek absztrakt, szimbolikus világában dominálnak a dülő-boruló kerítések, utcaképek, deszkák, romló-omladozó házfalak. 2013-tól fordította különösen figyelmét erre a témára, amikor jelentkezett a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületébe. A bibliai és középkori témák után ez az új irány valóságos magánmitológiává formálódott művészetében. E témavilág tömören összegző, emblematikus műve a *Léckatonák* c. alkotás, mely a kiállítás címéül is szolgált.

Mire utal ez a művészi ars poetica jellegű cím? A metaforikus kép Babbitól származik, „A gazda bekeríti házát” c. verse nyomán, mely a művész inspirációs háttérül szolgált.

A mai veszélyekkel teli, szétesett világban a léckatonák egyfajta védettséget, védelmet biztosítanak (*Védekezés*). Az elkerítettség szimbolikus jelentéssel bír, a szépség, az értékek őrzése, megvédése, ezzel együtt bizonyos drámaiság rejlik a képek üzenetében.

„Léckatonáim sorban állnak már; pici földem a földből kikerítve, könnyű szál dzsidások módján állnak őrt, hatalmasan igazságukban; ők a törvény, ők a jog, erőm, munkám, nyugalmam és jutalmam ők, s jel hogy vagyok...”

A léckatonák azon túl, hogy védenek, biztonságot adnak, igazságot is szolgáltatnak. Gondolhatunk itt a magántulajdon védelme körüli jogi visszasságokra, melyekre szintén reflektálnak az alkotások – vallja a művész.

Éles Bulcsú vonalkultúrája, a lécek, léckatonák motívuma széles asszociációs mezőt, motívikus hálót indukál, ide tartoznak az utca, a kerítés, az udvar, a lakóház, egyéb épületek (gyár, templom), épületrészek (ablak), a táji elemek (fa) stb. E sajátos világban az egyes motívumok újszerű nézőpontból kerülnek bemutatásra, önmagukon túlmutatva jellé, üzenet

hordozó elemmé válnak. A düledező, széteső házak, kerítések lécszerű elemekből építkező ábrázolása – a *Kerítés*, a *Rozoga kerítés I-II.*, a *Rozzant ablak*, az *Összedőlve I-II.* c. képeken – a kor szétesettségét, a mulandóságot tükrözi. Ugyanakkor az évszakok, az *Ősz*, a *Tél*, a falusi-városi életképek, a *Baromfudvar*, a *Nyugalom*, a *Kertvégi nyugalom* megjelenítése sem a hagyományos módot követi: ez is elemekből, deszkákból, konstruktív, expresszionista módon nyer ábrázolást.

A művész az utcaképek, tájak absztrakcióit helyszíni vázlatok, esetleg fényképek után készíti. A helyszíni, ceruzás, megfigyelő tanulmányrajz alapján a műteremben jön létre a műalkotás, teremtődik meg a realitás talaján elkezdett, de sok esetben az irrealitás világába áthajló, figuratív vagy éppen nonfiguratív alkotás.

Feltehetjük a kérdést, ezt a tematikailag egyneműnek tűnő, lécekkel teli világot mi teszi ilyen hangulatossá, szemet gyönyörködtetően változatosra? A vonalak és a színek önfeledt játéka, mely életre kelti a képeket. Ebben rejlik Éles Bulcsú művészetének ereje, intuitív jellege. A vonalak, melyek egyfajta expresszivitást, mozgalmasságot közvetítenek, és a színek, melyek a képzelet révén újáteremtik a formákat. Mindezt változatos színkezeléssel valósítja meg a művész. A hideg-meleg tónusok alkalmazása gyakran beszédes jelleggel illeszkedik a kép témájához: a *Hűtőgépgyár* kék-fekete árnyalatai, a *Rozoga kerítés* barna-fekete-szürke, az *Ősz* barna-sárga színei, a *Rozsdás ősz* változatos színekavalkádja önmagában is üzenet értékű. A kubizmus töredezett térsíkjaival, geometrikus absztrakcióit árnyalja az impresszionizmus foltyszerűsre törekvése, melyet kiegészít az expresszionizmus szubjektivitása, érzelmi töltete. A végeredmény: a dolgok belülről látása, mélyebb értelme nyer ábrázolást a képeken. Mindez egy karakteres művész, Éles Bulcsú értelmezésében, akinek a művészeté egyediséget, egyéniséget sugároz.

Éles művészetének egyik kulcs gondolata az értékmentés, az állandóság-mulandóság kérdése. Ennek jegyében a jelen mellett megörökítésre kerül a múlt: a *Megszűnt vasútállomás*, a *Régi temető*, a *Régi ablak*, a *Régi gyár I-II.*, a *Régi épület*, hogy néhány mű címét idézzem. Ezek a képek archaikus vetületükkel sajátos érzelmi töltést, hangulatot hordoznak. Nemkülönben a *Hűsvét* és a *Memento Marosvásárhely '90* c. képek, melyek központi motívuma a kereszt, utalva Krisztus szenvedésére és a marosvásárhelyi román–magyar etnikai konfliktus erőszakcselekményeire.

„*Jobb nem vagyok, mint annyi sok más, egy beteg kornak dalosa...*” – vallja Ady Endre nyomán Éles Bulcsú. A mai vészterhes, értékvesztett világban a léckatonák öntükröző szimbólumként fejezik ki Bulcsú ars poeticáját, művészi helytállását, az értékek óvásának gesztusát. Képei a táj eleminek sajátos szemléletét tükrözve minket is a körülöttünk levő világ, létünk és szerepvállalásunk újragondolására készítetnek, kell, hogy késztesse. Ezzel a gondolattal zárom megnyitóm, megköszönve megtisztelő figyelmüket.

A kiállításon nem szerepeltek Éles Bulcsú ex librisei, kisgrafikái, de fontosnak tartom megjegyezni, hogy e műfajban is alkotott, többek között Arany Lajos, Székely Géza, Gál Sándor, Vasné Tóth Kornélia nevére. Utóbbi számára idén, 2015-ben készítette a Kölcsey Ferenc, ill. Nagy László híres költőkre emlékező lapokat.

Vasné Tóth Kornélia

KBK AJKA 2015 KIÁLLÍTÁS DEVECSERBEN

2015. május 29-én nyílt meg, és két hétig tartott nyitva a KBK ajkai csoportjának *Könyvjelző könyvjegyek* című kiállítása, igazán méltó környezetben, a Veszprém megyei Devecser Könyvtárgalériájában, a felújított és kulturális célokra átalakított egykori gróf Esterházy-várkastély emeleti kiállító-helyiségében.

Maroknyi a csoport, de kitarásuk és lelkesedésük tette lehetővé, hogy a KBK évtizedeken keresztül jelen legyen Ajkán. A KBK vidéki sejtjein végignézve, ez a Veszprém megyei, egykori szocialista város a legkisebb település, ahol megvethette lábát gyűjtőegyesületünk. Visszatekintve a múltra, említsünk meg két elismert művészt, Medgyesy Miklós művésztanárt, akit megalapítóként tisztelhetünk, és a korán eltávozott Bagarus Zoltánt, több gyűjtő kedvelt grafikusát.

A devecseri kiállításon az ajkai KBK-csoport hat tagja képviseltette magát, gyűjtők és művészek egyaránt. Mind-egyikőjük grafikákon keresztül mutatkozott be, így a kiállítás végére érve már sok mindent megtudtunk személyiségükről, érdeklődésükről az összeállított tablók, a kiválasztott exlibrisek kapcsán. Gyűjtőként öt-öt tablónyi anyaggal szerepeltek. A teremben balról haladva a kiállítást Baranyai Ferenc festménye nyitotta, majd Krajcsi Tiborné tablói következtek. Az ex libris nemzetköziségét jelzi, hogy az erdélyi Hervai Katalin rézkarcai mellett külföldi alkotók kaptak helyet: színes és egzotikus világot tártak fel Kiichiro Kawata japán fametszetei, és éppúgy mivesek a román Ovidiu Petca színes szitanyomatai, mint Bohumil Krátký cseh művész litográfiái. E művek a grafikai művészeti technikák sokféleségéből nyújtottak ízelítőt. Krajcsi Tiborné egyik tablóját saját nevére készítettet Wagner-lapjaiból állította össze.

A következő falakon a KBK ajkai művészeinek alkotásaiból láthattunk válogatást: Baranyai Ferenc valóságához ezer szállal kötődő tollrajzaiból, illetve a fiatal, sokoldalú Rába Judit alkotásaiból, aki a vonalhálók szövevényéből bontja ki a formákat. Különösen érdekes volt együtt látni a művésznő József Attila: *A Dunánál* c. verse ihlette tollrajzát, amely Padné Szabó Mária ex libriseként valósult meg sokszorosított grafikában.

Padné Szabó Mária tablóján tematikus csoportosításban láthattuk az ex libriseket, a gyűjtő érdeklődési körének megfelelően: a kifejezetten irodalommal, költészettel foglalkozó tablókön túl a *variációk* összefoglalás is irodalmi ihletést sugallt, hiszen e cím alatt lényegében illusztrációk voltak láthatók ex librisként. Xantus Géza két alkotását emelnénk ki példaként, melyeket Móricz Zsigmond *Barbárok*, illetve Thomas Mann *A kiválasztott* című alkotásához készített. A tablókön az ex libris művészet klaszszikusainak (mint Fery Antal, Várkonyi Károly) művei együtt szerepeltek a közelmúlt művészeinek (mint König Róbert) és a körünkben alkotó Nagy László Lázárnak a grafikáival. Külön tablót kaptak Drahos István fametszetei, továbbá a festőportrékat megörökítő lapok. Csontváry jellegzetes arcéle Xantus Géza, Baranyai Ferenc kitűnő grafikáján is megjelent.

Radó Andrásné tablói közül az egyik költők, írók portréiból nyújtott válogatást, Fery Antal, Várkonyi Károly művei alapján. Főként fametszők mutatták be a természet ezer cso-

dáját egy másik összeállításban. A tematikus válogatáson túl a gyűjtő két tablót szentelt a grafikusoknak: az egyiken Bagarus Zoltán sokoldalúságát felvillantva – változatos tematikájú linómetszetek, rézkarok révén –, míg a másik tablón kedvenc alkotóinak műveiből szemelgetve: König Róbert mellett ismét ajkai művészek szerepelnek, Baranyai Ferenc és Rába Judit. Érdekes az utolsó tablón a mára kissé elfeledett alkalmi grafikai lapok világa: a gyűjtő ezúttal ezen üdvözetlekből nyújtott át egy csokorra valót.

A kiállítás záróakkordjaként – ha a körüljárást követtük – Kundermann Jenő mutatta be ex libriseit. Frappáns végző és bravúros válogatás. A tablók nemcsak önmagukban, hanem egymáshoz való elhelyezésükben, viszonylatukban is sokatmondóak. Az első tablón Somogyi Győző linómetszetei voltak, határon túlra került magyar templomok rajzaival. Ezt követték Pavel Hlavatny cseh művész kitűnő rézkarcai, Müller Árpád, a legnagyobb rézmetsző mesterek nyomdokait követő, kiváló mesterségbeli tudásról árulkodó kisgrafikai, továbbá a zseniális Vén Zoltán asszociációkban gazdag lapjai. Végül – mintegy Somogyi Győző tablóra „rímelve” – Petry Béla kliséi zárták a sort, aprófalvak templomait, köztük Csaroda, Csempeszkopács, Öskü emlékhelyeit bemutatva.

Ezzel azonban a kiállítás még nem ért véget! Krajcsi Tiborné és Kundermann Jenő gyűjteményéből további válogatást is láthattunk, a terem közepére rendezett lapos tárlókban. Két tárlóban Kundermann Jenő az ex libris egyik fénykoraként tekinthető századfordulót idézte meg, *A Gyűjtő* különszámának (1913) bemutatásával, továbbá nagyméretű ex librisek kiállításával. Sok neves művésztől szerepeltek lapok: a gödöllői Nagy Sándor mellett Sassy Attila (Aiglon) jellegzetes lapjain túl a főként plakátművészként ismert Bíró Mihályon át a mára méltatlanul elfeledett Medgyes Lászlóig.

Krajcsi Tiborné négy tárlóban mutatta be kollekciója sokrétűségét, mintegy példázva széleskörű, átfogó érdeklődését. Figyelemreméltó, hogy az egyik tárlóban egymás mellett kaptak helyet a grafikai nyomatok és a fémlemezek, fadúcok.

Így azok, akik egyébként nem jártasak a grafikai technikák világában, némiképp bepillantást nyerhettek e művészet nehézségeibe, rejtelmeibe. A következő tárlóban szemelvényeket tekinthettünk meg az ex libris-művészet hazai és külföldi szakirodalmából, kiállítási katalógusoktól (pl. az Iparművészeti Múzeum 2008. évi magángyűjteményi kiadványától) kezdve a *Kisgrafika* c. folyóiratig. További két tárlóban két olyan művész életművéből szerepeltek alkotások, akik mind

a bélyegművészetben, mind az ex libris-művészetben nagyot alkottak: bélyegsorozatuk mellett elsősorban persze könyvjegyeik voltak láthatók: Vertel József minuciózus technikával kivitelezett virágaiban, kompozícióiban, illetve Kékesi László finom női aktaiban gyönyörködhetnek a látogatók.

A kiállítás pregnáns képet nyújtott a KBK ajkai csoportjának tagjairól, érdeklődésükről, gyűjteményükről, s mindezt átgondoltan, okosan rendezett kiállítás keretén belül. Művészek és gyűjtők együtt voltak jelen a tárlaton. Reméljük, hogy ez a páratlan együttműködés, és a reménybeli fiatalítás megalapozza majd az ajkai csoport jövőjét. A tárlat anyagát mindenképpen jó lenne bemutatni másutt is, és feltétlenül hosszabb ideig.

Horváth Hilda

Medgyesy Miklós linómetszete,
X3, 75×98

HÍRES GYŰJTŐK KÖNYVJEGYEI AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN

SZÍJ REZSŐ

100 éve született Dr. Szij Rezső (1915–2006) református lelkész, képviselő, író, könyvtáros, könyvkiadó.¹ A Misztótfalusi, a Szenci Molnár Könyvkiadó és több közgyűjtemény alapítója, a könyvművészet, a könyvkultúra fontosságának lelkes propagálója és ápolója, 25 éven át a Kisgrafika Barátok Köre tagja.² Egyik megalapítója volt a Művészetbarátok Egyesületének (1973),³ tagja a Magyar Bibliofil Társaságnak és a Herman Ottó Társaságnak. Művészeti íróként cikkei, tanulmányai⁴ mellett számos önálló kiadványa⁵ jelent meg, több monográfiát szerkesztett azokról a művészekről, akikkel kapcsolatba került: Mata János, Reich Károly, Xantus Gyula, Iscserekov András stb. Könyvjegygyűjtői és ex librisekkel kapcsolatos szakírói tevékenysége kiemelkedő. A Szij Rezső alkotói tevékenységét rendszerbe foglaló bibliográfia 1200-nál több művét veszi sorra.⁶ Mint kiadót, könyvművészt, közéleti embert jó barátság fűzte a magyar szellemi, kulturális élet több jeles alakjához, Szabó Lőrínchez, Erdélyi Józsefhez, Gulyás Pálhoz.⁷

Hagyatéka jelentékeny részét a kecskeméti Ráday Múzeum gondozza.⁸ Születésének 95. évfordulójára a Kecskeméti Református Egyházközség kiállítást rendezett – a Szij-gyűjtemény részét képező – Szentiványi Lajos festőművész grafikáiból.⁹ Műgyűjteményéből Pápán, Kecskeméten, Lakitelken és Várpalotán is rendeztek időszaki kiállításokat.¹⁰

Köszöntésére 2005-ben a Szenci Molnár Társaság, Csohány János szerkesztésében kétkötetes könyvet jelentetett meg, *Szj Rezső 90 éves. Írások az ünnepelt tiszteletére* címmel. A cikkek írói pályatársak, tanítványok, tisztelők, az írások a legkülönbözőbb tématerületekből nyújtanak válogatást.

1968-tól az Országos Széchényi Könyvtár főkönyvtárosa-ként az aprónyomtatványokkal foglalkozva kötelezte el magát a könyvművészet és az ex libris irányába. Első nevére szóló ex librisét volt pápai iskolatársa, Istenes-Iscserekov András készítette.¹¹ A könyvjegy műfajával alaposabban 1937-ben ismerkedett meg Szoboszlai Mata János fametsző révén, akivel debreceni tanulmányútja során, *Misztótfalusi Kis Miklós* c. könyvén dolgozva találkozott. Debrecen ekkor Szij Rezső második hazája lett, a Déri Múzeum évkönyveiben és az Alföldben képzőművészeti tárgyú írásai jelentek meg.¹²

Galambos Ferenc a Kisgrafika Értesítő 1969. augusztusi számában az ex libris hazai mostoha sorsáról panaszkodott *Palinodia a magyar ex libris jelene és jövője felett*¹³ c. cikkében. Ehhez kapcsolódóan jelent meg Szij Rezső írása 1970-ben *A magyar ex libris jövője* címmel.¹⁴ Galambos szerint a cikk sok igazságot tartalmaz, és alkalmas egy egészséges vita elindítására. Szij a magyar ex libris rossz helyzetének fő oka-it az általános grafikai műveltség fogyatékosságában látta, és abban, hogy a sajtó sokszor alacsony színvonalú grafikákat jelentetett meg. Szerinte a kulturális, közelebről művészeti közintézmények (könyvtárak, múzeumok, művészeti klubok stb.) sem karolták fel méltó módon az ex librist. Az Országos Széchényi Könyvtár emelte ki, mint amely évente több ex libris kiállítást létrehozott, de a legújabb kori ex libris anyag rendezése itt sem valósult meg.¹⁵ Akkor ez még igaz megállapítás volt.

Szj Rezső számos írása jelent meg az ex librisre vonatkozóan, a grafikai újságokon kívül is. A Magyar Könyvszemlében például ismertette Galambos 1972-es ex libris bibliográfiáját.¹⁶ Ex libris gyűjtői, szakírói munkássága egyik koronájaként 1996-ban *Ex librisek és alkalmi grafikák* címmel kiadványt jelentetett meg, melyben részletesen bemutatta a nevére szóló ex libriseket, Csiby Mihály, Diskay Lenke, Kertes-Kollmann Jenő, Fery Antal, Kőhegyi Gyula, Moskál Tibor, Mata János, Menyhárt József, M. Makkai Piroska, Petry Béla, Szász Endre, Ürmös Péter, Torró Vilmos, Várkonyi Károly, Orosz István stb. alkotásait.¹⁷

Ex librisei tematikájáról a következőket vallotta: „Tematikus könyvjegyek kívánságomra is készültek nemzetünk nagyjai emlékére, vagy felvidéki és erdélyi várak, templomok, műemlékek részleteit örökítve meg (...) A kijelölt személyek történelmünk építő nagyjai, kiváló személyiségei voltak (...) Balassi Bálintban kora világviszonylatban is egyik legnagyobb s legtájékozottabb magyar költőjét tiszteltem. A Comenius ex libriszen a tudós magyar nevét – Szeges Ámos János – is rávéstem a dúcra, hogy ezáltal is tudatosítsam magyar származását (...) Miután elhagytam a fiatalkori történelmi elfogultságokat, nagy tisztelője lettem Görgey Arthurnak. Róla azért készült ex libris.”¹⁸ Kossuth Lajos és Széchényi István közül az utóbbinak adott igazat: a politikus, államférfi születése 200. évfordulójára Széchenyire emlékező ex librist készítettett.

Zrínyi Miklós, Balassi Bálint, Görgey Artúr, Széchényi István, Szabó Dezső, Németh László, Erdélyi József, Sinka István, Semsey Andor¹⁹, Karinthy Frigyes, Kovács Imre személyére emlékezve Fery Antal grafikussal metszetett portré ex libriseket. Ezek többségükben részét képezik a *Nagy magyarok emlékének* c. sorozatnak.²⁰ A grafikussal készített portrét magáról is „50 év a toll szolgálatában” felirattal. Torró Vilmos portrégrafikái Batsányi Lajosra és Szentiványi Lajosra emlékeznek, Orosz István Zrínyi Miklós portréja kettős olvasatra ad lehetőséget, egy térképnek is felfogható. Albrecht Dürer születése 500. évfordulójára Kertes-Kollmann Jenő alkotott Szij Rezső nevére szóló ex librist.

A neves gyűjtő történelmünk alakjai közül a lovagkirály Szent Lászlónak és Mátyás királynak lovas ábrázolással állított emléket. Utóbbi Fadrusz János kolozsvári szobrát idézi.

A könyvtáros Szij Rezső némely ex librise a könyvnyomtatásra, könyvművészetre utal könyv ábrájával, iniciaisokkal stb. A Csiby Mihály ex librisek közül több Bél Mátyás lelkész, polihisztorra emlékező in memoriam lap. Kedvelt témája még a várak: Árva, Trencsén, Zólyom vára (a grafikusok: Csiby Mihály, Moskál Tibor, Ürmös Péter).

Az OSZK állományában a bemutatottak közül több portrész és épületeket, várakat ábrázoló, ill. a könyvnyomtatásra, könyvművészetre utaló könyvjegy szerepel (Exl.Sz/383–385, Exl.Sz/478–483, 521). A grafikusok: Várkonyi Károly, Fery Antal, Mata János, Kertes-Kollmann Jenő, Diskay Lenke, Moskál Tibor.

Végezetül hadd utaljak vissza Szij Rezső abbéli megállapítására, mely szerint a modern ex libris anyag rendezésére még a közgyűjteményekben, többek között az Országos Széchényi Könyvtárban sincs mód. Ez szerencsére napjainkra már túlhaladott megállapítás. 2008 óta az OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtár munkatársaként a kb. 34 ezres ex libris 20–21. századi anyag rendszerező feldolgozásával, katalógizálásával foglalkozom, a Kisgrafika Barátok Körével szoro-

san együttműködve több kiállítást is rendezve a tár anyagából: Ex librisek a Nemzeti Könyvtárban: Diskay Lenke hagyatéka (2009)²¹, A kisgrafika nagymestere, Csiby Mihály (2012)²² címmel. A könyvtár tehát napjainkban, a 21. században is céljának tekinti az ex libris műfaj népszerűsítését, közkinccsé tételét. Ez pedig csak olyan, a téma iránt elhivatott elődök munkássága nyomán valósulhat meg, mint Szij Rezső, vagy a következő részben bemutatásra kerülő Bélyey Pál személye.

Vasné Tóth Kornélia

- 1 ÜRMÖS Péter: *A betű és a könyv dicsérete*, In *memoriam Dr. Szij Rezső*, Kisgrafika, 2006/2. sz., 2.
- 2 *Ex libriseimről*, In. Szij Rezső: *Ex librisek és alkalmi grafikák*, Szenci Molnár Társaság, Budapest, 1996., 7.
- 3 *Építők Művészetbarát Köre*, In. ÉBLI Gábor: *Műgyűjtés–múzeum–mecenatúra, Esettanulmányok a jelenkori magyar gyűjtéstörténetből*, Corvina, 2008., 214.
- 4 *Tevan Andor kiadói munkássága*, Körös Népe, Történelmi és néprajzi antológia IV., Békéscsaba, 1963, 129–189; *Tevan Andor a bibliofil könyvkiadó*, Magyar Könyvszemle, 1964/4. sz., 337–343; *Egy nagy könyvművész halálára, Keleti Arthur 1889–1969*, Könyvtáros, 1970/3. sz., 174–175.
- 5 *A világhírű magyar könyvnyomtató*, Bp. 1943; *Misztófalusi Kis Miklós*, Bp., 1967; *Utam a művészi rajzhoz és a grafikához*, Bp., 1990., *Mai magyar könyvművészet 1945–1962*, Bp., 1962.; *A Szenci Molnár Társaság és kiadványai*, Bp., 1994.; *Magyarság – mérlegen (Művelődéstörténeti, irodalmi és nyelvészeti tanulmányok)*, Bp., 1995.; *Könyvkiadásunk és könyvkultúránk a Horthy-korszakban 1920–1944*, Bp., 2001.
- 6 *Utószó*, In. *Magyarság – mérlegen*, szerk. BIERNACZYK Szilárd, LUKÁTS János, Budapest, Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, 1995, 220.
- 7 *Utószó*, In. *Magyarság – mérlegen*, szerk. BIERNACZYK Szilárd, LUKÁTS János, Budapest, Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, 1995, 224.
- 8 ÜRMÖS Péter: *A betű és a könyv dicsérete*, In *memoriam Dr. Szij Rezső*, Kisgrafika, 2006/2. sz., 3.
- 9 TERÉNYI-KELEMEN ÉVA: *Szj Rezső gyűjteménye – Szentiványi grafikák a zsidongóban*, http://www.krek.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=421%3Akiallitas-a-zsidongoban&catid=14%3Aalkalmaink&Itemid=176&lang=hu
- 10 *Válogatás a Szij Rezső–Kovács Rózsa gyűjteményből*, rend. ÜRMÖS Péter, Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa, 1998.
- 11 *Ex libriseimről*, In. Szij Rezső: *Ex librisek és alkalmi grafikák*, Szenci Molnár Társaság, Budapest, 1996., 9.
- 12 *Ex libriseimről*, In. Szij Rezső: *Ex librisek és alkalmi grafikák*, Szenci Molnár Társaság, Budapest, 1996., 11.
- 13 GALAMBOS Ferenc: *Palinodia a magyar ex libris jelene és jövője felett*, Kisgrafika Értesítő, 1969. augusztus, 570–571.
- 14 Szij Rezső: *A magyar ex libris jövője*, Kisgrafika Értesítő, 1970. augusztus, 687–690.
- 15 Szij Rezső: *A magyar ex libris jövője*, Kisgrafika Értesítő, 1970. augusztus, 689.
- 16 Szij Rezső: *Ex libris bibliográfia*, Szerk. GALAMBOS Ferenc, Magyar Könyvszemle, 1973. 3-4. 400–401. (ismertetés)
- 17 *Ex libriseimről*, In. Szij Rezső: *Ex librisek és alkalmi grafikák*, Szenci Molnár Társaság, Bp., 1996., 10–12.
- 18 *Ex libriseimről*, In. Szij Rezső: *Ex librisek és alkalmi grafikák*, Szenci Molnár Társaság, Budapest, 1996., 9.
- 19 A nagybirtokos, természetbúvár Semsey Andorról (1833–1923) van szó.
- 20 *Ex libriseimről*, In. Szij Rezső: *Ex librisek és alkalmi grafikák*, Szenci Molnár Társaság, Budapest, 1996., 38-47.
- 21 Diskay Lenke kiállítása jelenleg is megtekinthető virtuális formában a könyvtár honlapján (Virtuális kiállítások, http://regi.oszk.hu/index_hu.htm). A kurátor: Vasné Tóth Kornélia.
- 22 Az ajándékozáshoz és a kiállításához kapcsolódóan katalógus is megjelent Csiby Mihály *kisgrafikai életműve (Ex librisek, alkalmi grafikák, szabad grafikák)* címmel, írta és szerkesztette VASNÉ TÓTH Kornélia, KBK, Bp., 2012.

KÖNYVBEMUTATÓ AZ OSZK-BAN

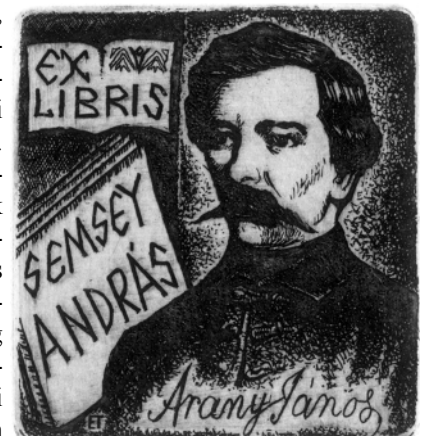
VASNÉ DR. TÓTH KORNÉLIA: A MOSZKVAI RUDOMINO-KÖNYVTÁR HUNGARIKA EX LIBRISEI HAZAI ÉS NEMZETKÖZI KONTEXTUSBAN

Tisztelt Hallgatóság, kedves Vendégeink!

Az utóbbi években az Országos Széchenyi Könyvtár kutatója, Vasné dr. Tóth Kornélia a hazai ex libris irodalom egyik legavatottabb szerzőjévé vált. A legújabb, egyben a legnagyobb szabású kötetét az idei könyvhétre időzítve az OSZK és a Gondolat kiadó közösen jelentette meg Boka László és Kéglő Ferenc szerkesztésében a Nemzeti Téka sorozatban. A könyv kiadását több éves kutatómunka, információgyűjtés, levelezés előzte meg, Kornélia a részeredményeket előzetesen több cikkben publikálta. Egy olyan példa- és forrásértékű munkának a bemutatására vállalkoztam tehát (és mondhatom, hogy nagy örömmel), amely jelentőségében túlmutat az országghatáron, nemcsak a témaválasztása miatt, hanem a nemzetközi szakirányú kapcsolódási pontjaiból adódóan is.

Ennyi bevezető után lapozzuk fel a könyvet, amely „**A moszkvai Rudomino-könyvtár hungarika ex librisei hazai és nemzetközi kontextusban**” címet viseli. Ha egy mondatban kellene összefoglalni a tartalmát, munkacímként a *Magyar könyvjegyművészet híre a nagyvilágban* elnevezést használnám, mert bőven találunk adatokat ilyen tekintetben is.

Talán magyarázatra szorul az *ex libris* kifejezés értelmezése, ami valójában egy személyhez vagy intézményhez tartozó, és a könyvtulajdon jelzésére szolgáló grafika, magyarul könyvjegy. Kinézetükben kisméretű művészi nyomatok, amelyek akár több száz példányban készülhetnek a nemesgrafikai sokszorosító eljárások bármelyikével, többnyire rézkarcokról és fametszetekről van szó. A szerző sarkított és szellemesebb megfogalmazása szerint az *ex libris* nem más, mint egy „grafikai epigramma”. Az utolsó száz évben eredeti rendeltetését elvesztette, és gyűjtők cseretárgyává vált. Művészeti vonatkozásait a legkisebb részletekbe menően feldolgozta már a szakirodalom, ezért a szerző újszerűnek számító megközelítésre helyezi a hangsúlyt és kevésbé vizsgált vagy megszokott szempontok mentén jelölte ki a vizsgálatának menetét. Mivel a „*possessor*” mint könyvtulajdonos vagy gyűjtő kevésbé kutatott terület ebben a műfajban, először ezt a kérdéskört járta körül. Ez a feltérképezés speciálisan vonatkozott többek kö-

J. Ny. Tyihonovics rézkarca, C3, 55×50

összefüggésrendszerében így találtak egymásra az interdiszciplináris és a multidiszciplináris aspektusok, egyszerűbben a művelődéstörténeti, a tudományos és a társadalomtudományos kutatási területek.

Másodsorban pedig újdonságként a hungarika-kutatást kell megemlítenem, amire az adott lehetőséget Vasné dr. Tóth Kornéliának, hogy 2010-ben módja nyílt Klebelsberg Kuno ösztöndíjjal a moszkvai Rudomino Összorosz Állami Idegennyelvű Könyvtár Ritka Könyvek Osztályán a kutatásra. Hungarika ex librisnek minősül minden olyan könyvjegy, amelynek bármilyen magyar vonatkozása van; azaz magyar grafikushoz vagy gyűjtőhöz kapcsolódó, illetve akár csak szövegében vagy tartalmában Magyarországra vagy a magyar kultúrkörre utaló jelzést tartalmaz. Ennek alapján elvégzett kutatása képezte doktori disszertációjának alapját és tárgyát, amelyet 2014-ben sikeresen védett meg.

A könyv szerkezete logikus, jól követhető. Egy rövid bevezető és történeti áttekintést követően ismerteti a nemzetközi kapcsolatok rendszerét, múzeumokat és gyűjteményeket. Az alapfogalmak tisztázása után bemutatja a kutatási helyszínt és annak adottságait. A vizsgálati szempontok kifejtése után a téma sokoldalú feldolgozása következik, és a számszaki és statisztikai adatok alapján az eredmények összegzését olvashatjuk. Az egyes fejezetekhez kapcsolódva a következőkben röviden vázolom az érdeklődést leginkább felkeltő témaköröket.

- A Bevezetésben a kutatás témáját, aktualitását és céljait fogalmazza meg a szerző.
- Az „Ex libris élet a 20. században hazánkban” című fejezet az 1903-as első magyar ex libris kiállításától és az 1909-es első gyűjtőegyesület megalakulásától mind a mai napig bezárólag ismerteti a legfontosabb tudnivalókat; így a Kisgrafika Barátok Körének történetét és jelenkori működését. Itt kell kiemelni az egyesület újságját, amely a „Kisgrafika” címet viseli és a jelen évi 54. évfolyamával igazi kultúrtörténeti sikertörténet. A szerző a bibliográfiában sok esetben hivatkozik az újságra, illetve az egyesület archívumának anyagára, mint kutatási forrásra.
- A következő fejezetben a nemzetközi ex libris egyesületekről közöl nagyon hasznos ismertetőt. Ezek közül a legfőbb fórum a kétévenként megrendezésre kerülő FISAE kongresszus, amely a világ minden részéről összegyűlt alkotók és gyűjtők börséje, és közvetlen kapcsolatteremtésre ad lehetőséget. A szerző több alkalommal vett részt ilyen, sőt a küldöttközgyűlésen képviselte Magyarországot. Mondani se kell, mennyire hasznosak az információszerezés szempontjából az ilyen találkozók egy kutató számára. A fejezet további részéből megismerhetjük a világban működő ex libris múzeumokat, amellyel sajnos itthon eggyel sem találkozhatunk.
- A következő részben a hungarológia és ex libris kutatás definiálását olvashatjuk.
- Ezután három fejezet a kutatási helyszín, azaz a Rudomino-könyvtár bemutatását tartalmazza. Az 1922-ben Margarito Rudomino által alapított könyvtár 1948 óta viseli mai elnevezését. A Ritka Könyvek Osztálya 1974-ben alakult, és itt található az ex libris gyűjtemény, amely eredetileg Jevgenyij Nyikolajevics Minajev nevéhez és gyűjtőtevékenységéhez köthető. Korának híres gyűjtője, szakirója, és az ottani ex libris élet szervezője kiterjedt nemzetközi kap-

csolatokkal rendelkezett, gyűjteményének további részei a moszkvai Puskin Szépművészeti Múzeumba és a Jaroszlavlai Képzőművészeti Múzeumba kerültek. A Rudomino Könyvtár 4585 darabos ex libris állományának 17%-a bizonyult hungarikának, ami a magyar alkotók megbecsülését és jelentőségét nemzetközi szinten is bizonyítja. A vizsgálat tárgyát tehát ez az 1960 és 70-es évekből származó 784 darab könyvjegy képezte, és ennek alapján nagyon sok érdekes adatot közöl és következtetéseket von le a szerző, amelyeket a következő fejezetekben részletez.

- A hungarika ex librisek részletező bemutatása címszó alatt olvashatjuk azokat az ismérveket, amelyeket érdemes aprólékosan végigbongészni, mert nemcsak a téma ismerőinek, de más érdeklődőknek is számos érdekességet tartalmaz.
- Aki csak felületesen lapoz bele a könyvbe, azoknak úgy tűnhet, mintha biográfiai kötetet tartana a kezében. A gyűjteményben 80 magyar grafikus 677 alkotása tekinthető meg, akikről a szerző művészeti lexikonba illő részletességgel közli a legfontosabb adatokat. Ezenkívül 36 külföldi művész által magyar személyeknek készített 109 exlibrist tartalmaz a gyűjtemény; így ezáltal lengyel, szovjet-orosz, német, osztrák, olasz, holland, spanyol és cseh stb. grafikusokról talál benne az olvasó életrajzi adatokat, számos, a magyar szakirodalomban eddig fel nem lelhető adattal, valamint idegen nyelvi szakirodalmi írások, illetve személyes adatközlések alapján. Ez nagy segítséget ad a gyűjtőknek, vagy azon szakembereknek, akik ezt a kort vizsgálják. A mű már itt egy tágabb nemzetközi kontextusba kerül. A possessorok mint könyvjegytulajdonosok beható vizsgálata adja a következő rész kérdéskörét, foglalkozásuk szerinti tagolásban szintén egy biografikus, azaz életrajzi ismertetőt olvashatunk róluk, kiemelve mindenütt az ex libris életben betöltött szerepüket. Itt kell megjegyezni, hogy ennek a résznek a megírása nagyon alapos háttér munkát igényelt: sok utánakeresést és kutatást kellett előzetesen elvégezni ahhoz, hogy ez a fejezet is egy élvezetes olvasmány lehessen. Ezt követi ezen életrajzi adatok alapján leszűrt eredmények összehasonlító vizsgálata statisztikákkal és diagramokkal kiegészítve, kiemelten bemutatva a gyűjtők foglalkozás, életkor, nemek szerinti megoszlását a század második felében. Egy külön önálló egységben ismerteti a szerző a külföldi tulajdonosok megrendeléseit magyar grafikusoktól, szám szerint 85 tulajdonostól 140 ex librist tartalmaz a gyűjtemény. Róluk még nehezebb volt az adatok összegyűjtése, ezért külön elismerés illeti a szerzőt. A fentiek feldolgozásához hasonló precizitással vizsgálta az intézményekhez kapcsolódó hungarika könyvjegyeket, pontosabban könyvtárjegyeket. Figyelme kiterjedt a téma-választás szerinti tipológiára, és más kisgrafikai műfajokra, úgymint emléklapok, évfordulós grafikák, meghívók, köszönő vagy köszöntő lapok stb. Már az eddigi felsorolás érzékelteti a feladat összetettségét.
- Az utolsó fejezet „A hungarika ex libris kutatás üzenete, eredmények, konklúziók” címszó alatt tartalmazza a levont következtetéseket.
- A kutatás eredményeként megállapítható, hogy a magyar könyvjegyművészet az adott időszakban méltán tett szert nemzetközi hírnévre és jelentőségre. Továbbá,

Fery Antal fametszete, X2, op. 142 (1948), 50×35

ahogy a szerző szavakba öntötte szándékát, „célom az exlibrisológia kutatások új irányainak felmutatása, hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt”, erre releváns példát szolgáltat jelen művével. Az „ex libris kutatása a mai modern vizuális kultúra korában új hangsúlyokat, nézőpontokat kell kapnia” – idézet a szerzőtől. A levont következtetések egyúttal újabb kérdésköröket nyitnak fel, mint például a digitális könyvtárak megjelenésével egyidejűleg létrejövő „Ex Webis” lapok komputergrafikai effektjeikkel és tömeges, úgymond nem limitált példányszámú megjelenésükkel kiszoríthatják-e a nemesgrafikai eljárásokkal készített művészi ex libriseket?

- Nagyon jó gondolatnak tartom a könyv végén található orosz és angol nyelvű „resumék” megszerkesztését, amely megkönnyíti a kötet nemzetközi szinten való ismertté tételét. A szerzőtől tudom, a Rudomino-könyvtárban komolyan felmerült a kötet moszkvai bemutatásának igénye.
- A könyvet személynévmutató, a kutatók számára nagy segédletet nyújtó, a téma külföldi szakirodalmát is felölelő alapos bibliográfia, jegyzékek, mellékletek zárják.

Mindezek közben több olyan témakört is érint a szerző, amelyek önálló tanulmányok tárgyai is lehetnének; például a könyvjegy, mint vizuális dokumentum. Érdekes felvetés, miszerint a gyűjtemények lehetnek az „emlékezet helyei”, az emlékezet-átörökítés eszközei, vagy mennyiben foghatók fel a nemzeti kulturális örökség részeként? Rátérhetünk a művészeti vonatkozásokra is, hogyan tud megfelelni az ex libris a legújabb kihívásoknak?

Engedjék meg, hogy ezek után néhány szubjektív gondolatot megosszak Önökkel, és hogy személyes benyomásaimról, illetve élményeimről is beszámoljak a könyvben foglaltak kapcsán...

Először: a kedves Olvasó nem egy, hanem két könyvet tart a kezében, hiszen az annyi életrajzi adatot tartalmaz, hogy biográfiai lexikonként is megállná a helyét, „Ki kicsoda az ex libris életben – vagy a könyvjegyművészetben?” – címmel.

Másodszor: az ex libris gyűjtés egy adott kor kulturális szintjének a fokmérője is lehetne. A Rudominóban talált hungarikák tulajdonosainak foglalkozás szerinti megoszlása a gyakoriság szerinti sorrendben: képzőművész, orvos, mérnök, szépirodalom, pedagógus, jogász, tisztviselő, előadóművész, könyvtáros, műszaki szakember, technikus, intézményigazgató, újságíró, nyomdász, tanuló, zeneszerző, szakmunkás, pap/lelkész, művészettörténész, közgazdász, politikus, numizmatikus, könyvelő, kiadó, könyvkereskedő, katona, idegenvezető, gyógyszerész, fordító, dekorátor, filmrendező. A KBK archívumában található adatokkal összevetve még árnyaltabb a kép. Mi a helyzet ma? Megkérdezhetjük a jelenlévő Vendégeinket, a fenti foglalkozású ismerőseik köréből hányat tudnak megnevezni, akik ex librist készíttettek maguknak vagy ajándékbá?

Harmadsorban a nemzetközi FISAE-kongresszusok fontosságára hívnám fel a figyelmet, ahogy Kornélia is megtette a könyvben. Ezek az akkori kétpólusú világrendben egyfajta kulturális hidat képeztek kelet és nyugat között. Nagy sikernek számított, hogy a tizenharmadik találkozót Budapest rendezhette meg 1970-ben, és ennek sok kihatása volt a későbbiekre nézve, például a cserekapcsolatokban, és a magyar könyvjegyművészet rangját is emelte. A saját tapasztalatomat tudom erre felhozni példaként. Az 1984-es weimari találkozón vehettem részt személyesen először az egykori NDK-ban, és az ott szer-

zett ismeretségeim az 1989-es olaszországi ösztöndíjas úton sok előnyt jelentettek. A szovjet-orosz grafikákkal 1977-ben találkoztam először a veszprémi és pápai városi könyvtárak közös rendezésében bemutatott kiállításon, amelynek az összeállításában a budapesti KBK tevékenyen részt vett. A mostani könyvbemutatóval összefüggésben elővettem a 7a sorszámú katalógust, és egyezéseket kerestem. Lássunk csodát, a gyűjtők között 2 (Minajev és Ivenszkij személyében), művészek között 4 (Goljakovszkij, Kozlovskij, Ratner, Upitis személyében) azonosságot találtam. Gratulálok Vasné dr. Tóth Kornéliának, mert ilyet ugyan nem szoktak mondani egy kiadványra, de **a könyve működik!**

Végezetül három nevet mondok: Kodály Zoltán zeneszerző, Radnóti Miklós költő és Zilahi Dezső hírlapíró számára kikészítettek ex librist? Megtudhatják a könyvből.

Köszönöm a figyelmet!

Ürmös Péter

HÍREK

Kerékyártó László több kiállítást is szervezett az utóbbi időben: egy kis kamara-kiállítást a Józsefvárosi Galéria folyosóján, egy nagyszabású kiállítást a Csokonai Művelődési Házban (megtekinthető szeptember-október folyamán). A tasnádi római katolikus plébániát néhány kisgrafikai tablóval ajándékozta meg. Felvette a kapcsolatot Tökés László európai parlamenti képviselő, református püspök titkárságával, ennek eredményeképpen várhatóan jövő év elején Nagyváradon kisgrafikai kiállítás lesz.

Balajti Károly grafikája, CGD, op. 459 (2014), 95×75

A vasúttörténeti emlékeket bemutató dombóvári Múzeum Megállóban **Mayer József Emlékszoba** nyílt, Mayer József (1937–2014) MÁV főtanácsos, közlekedéstudományi és ex libris gyűjtő, a KBK tagja hagyatékából. Többek között vasúti témájú szakirodalmi műveket, igazolványokat, vasúti szótárat, régi mozdonyok tervrajzait, a vasúti tisztképző tablóit tekintethet meg az érdeklődők.

EGYESÜLETI HÍREK

BESZÁMOLÓ

A 2015. SZEPTEMBER 5-I KÖZGYŰLÉS RŐL

A Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület 2015. szeptember 5-én 10 órakor kezdődő közgyűlésén a Bedő Árverezőházban (Budapest VII., Erzsébet krt. 37. I. em.) 23 fő vett részt.

A határozatképes közgyűlés főbb napirendi pontjai a következő éves beszámoló mellett a következők voltak: személyi változások bejelentése, választás; a Fővárosi Törvényszék által kért alapszabály-módosítások ismertetése, elfogadása; egyéb.

A közgyűlés törvényes lebonyolításához mindenekelőtt sor került a következő tisztségviselők megválasztására: levezető elnöknek a jelenlévők dr. Körösi Ilonát, jegyzőkönyvvezetőnek Király Ágneszt, jegyzőkönyv hitelesítőnek Ürmös Pétert és Mészáros Gábornét fogadták el. A tisztségviselők jelölőbizottságának tagjai Harmath Gábor és Szász Sándor lettek.

A leglényegesebb változások az egyesület vezetőségében történtek. Palásthy Lajos ügyvezető már 2015. május 9-én bejelentette lemondását a vezetőségi ülésen, amit most a közgyűlés is jóváhagyott. Palásthy Lajos a továbbiakban tagként kíván részt venni az egyesület munkájában, az ügyvezetés mellett vezetőségi tagságáról is lemondva. Palásthy Lajosnak az egész egyesület nevében Ürmös Péter elnök köszönte meg a sokévi, áldozatos munkát.

A régi tisztségviselők lemondása után a jelölőbizottság bemutatva az új vezetőségre jelöltek. A 7 tagú elnökség 5 ta-

gúra csökkent. Ürmös Pétert elnöknek, Antalné Tari Zsuzsát ügyvezetőnek, Rácz Máriát, Vasné dr. Tóth Kornéliát, Bedő Józsefet elnökségi tagnak választotta a közgyűlés egyhangúlag, 5 évre. (Ezúton közöljük a vezetők e-mail elérhetőségét, a könnyebb kapcsolattartás érdekében: urmospeter@freemail.hu, antari@t-online.hu, rmibi43@gmail.com, vasnelli@gmail.com, bedoj@bedo.hu.)

A felügyelőbizottságba megválasztásra került dr. Körösi Ilona és dr. Kas Iván mellé harmadik tagként – Kundermann Jenő lemondása miatt – Mészáros Gáborné.

A második napirendi pontként tárgyalásra került az *alapszabály-módosítás*, és ennek kapcsán a Fővárosi Törvényszék 13.Pk.60.596/1989/7. és 11. számú végzése. Ezek pontjainak részletes felsorolásától ezúttal eltekintünk. Az alapszabály-módosítás kiegészült a közgyűlésen hozott határozatokkal, nevezetesen az új ügyvezető személyéhez kapcsolódóan az **Egyesület székhelye megváltozott: 2045 Törökbálint, Bartók Béla utca 2.**

A harmadik napirendi pontban javaslatok hangoztak el a *jövőbeni terveket, célokat* illetően. Ezek: az egyesületi tagok közül a kerek évfordulós személyek köszöntése; az évente rendezendő közgyűlés egybekötése országos (akár nemzetközi) találkozóval, kiállítással; az egyesület szerepeltetése minél több online felületen (pl. Facebook oldalon). A közeljövőre vonatkozóan a tagok meghívást kaptak az október 6-ai kiállítással egybekötött összefüggésre a Csokonai Művelődési Központba, ahol a kör művészeinek alkotásaiból lesz látható válogatás. A novemberi alkalomra Orosz István Kossuth-díjas grafikusművész kapott meghívást körünkbe, decemberben pedig megrendezzük szokásos, tombolával egybekötött Mikulás ünnepségünket.

Köszönjük mindenkinek a részvételt, a megválasztott tisztségviselőknek gratulálunk, eredményes munkát kívánunk! Az egyesület életében, reméljük, végbemehet egyfajta újrakezdés, felfrissülés! Ehhez kérjük mindenki ötleteit, programjavaslatait, aktív közreműködését!

Vasné Tóth Kornélia

Bakacsi Lajos - Vasné Tóth Kornélia, X3, op. 216 (2015), 127×93

Premontrei prépostság, Jászó

Somogyi Győző grafikája, P1, 130×95

LAPSZEMLE

Boekmerk 2015, 48. füzet. Számbavéve a kisgrafikában is otthonosan mozgó híres művészeket, dél-itáliai és spanyol grafikusok szerepelnek műveikkel: köztük Dali és Picasso.

A holland gyűjtő, G. Poldermann legkedvesebb művészeinek alkotásaiból válogat, főként fehéroroszlás és ukrán grafikusoktól.

Két kortárs művész: a japán Guilan Qui és a török Tezcan Bahar bemutatása.

A legfrissebb ex librisek szemlélésével zárul a mindig rendkívül igényes folyóirat.

Exlibris Aboensis 2015/2, 90. sz. Szt. György-ábrázolások az ex libriseken – válogatás. Érdekes összeállítás hosszú hajú figurákat megörökítő kisgrafikákból.

Két különleges grafikus: Juha Tammenpää és a német Peter Israel mutatkozik be.

Egy magyar grafikát közölnek: Bartos László 1934-ben készült könyvjegyet.

Knižní Značka 2015/2. Újfént több cseh művész bemutatása, érdekesség, hogy A. Born és F. Dvořák saját magukról vallanak. Megemlékezés a száz esztendeje született, gazdag életművel rendelkező L. J. Kašpárról és a náciizmus áldozatáról, az ex libris-gyűjtő és -alkotó, bibliofil K. J. Obrátilról.

A Kisgrafika 2015/1. számának ismertetése.

L'ex-libris francais – www.afcel.fr 2015. tavasz–nyár, 77. évf. 270. sz. A Stern Graveur Paris ismert nivós metszeteiről, kedvelt a turisták körében; ezúttal ex libriseinek bemutatása, képekkel, leírásokkal. Köztük sok a heraldikus ex libris, s pár magyar is található: Pálffy-ex librisek, valamint Wein Zoltán és neje ex librise.

Kiadványok bemutatása, köztük a Kisgrafika 2014/4. és 2015/1. számának címlapja.

Francis Dirix színes, kortárs ex libriseiből láthatunk válogatást.

Mitteilungen der Österreichischen Exlibris-Gesellschaft 2015. augusztus, 2. sz. Bartlhaus (Pettenbach) múzeumában elefántos ex librisekből nyílt kiállítás, katalógus is készült. Ugyanitt V. Zuev kiállítása látható október közepéig.

O. Feil bécsi művész grafikáiról monográfia jelenik meg: neki október végétől lesz tárlata Pettenbachban.

Részletes ismertetés a DEG tematikus évkönyvéről, amely az Európán kívüli ex libriseket ismerteti, szerkesztette: H. Tauber.

Nordisk Exlibris Tidsskrift 2015/2. A www.art-exlibris.net felülete 30.000 ex librist tartalmaz, többféle keresési lehetőséggel. Három év alatt 200.000 látogatója volt, 100 országból. Az építészet tárgyszó alá sorolt művekből kisebb összeállítást közölnek a lapban, közte Andruskó Károly és Fery Antal egy-egy ex librise.

Kortárs művészek bemutatása, köztük D. Olschewski, M. Ritter, J. Dudek.

SELCEXPRESS Schweizerischer Exlibris Club, 2015. június, 99. sz. Hans Erni (1909-2015) avantgarde grafikus,

sokoldalú művész életútjáról olvashatunk, és lendületes vonalakkal rajzolt ex libriseiben gyönyörködhetünk. 106 évesen Luzernben, szülővárosában halt meg. Különösen az 1960-as években volt népszerű. Hét exlibrise ismert. Múzeumának elérhetősége: www.hans.erni.ch

A Ludwig Múzeumot alapító házaspár, Irene és Peter részére is készített H. Erni ex librist, amely igazi ritkaság.

Adolf Kunst gazdag életművének szép rózsás ex libriseiből láthatunk válogatást.

A Kisgrafika 2015/1. számának ismertetése.

Horváth Hilda

KÖNYVESPOLC

IMOLAY DR. LENKEY ISTVÁN
DR. SEMSEY ANDORRÓL

A Mohácsi Hegyi Beszédeselek Baráti Társaságának sorozatában napvilágot látó újabb füzetében dr. Lenkey István ismét a kisgrafika, az ex libris világába kalauzol. *A grafika bővületében. Dr. Semsey Andor ébresztése* című opusa a Józsefvárosi Galériában tavaly elhangzott előadásának szerkesztett szövege. (Korábban a sorozatban megjelent már egy füzet, amely Semsey dr. temetésén a szerzőnek elmondott ígíretét és König Róbert gyászbeszédét tartalmazza. Ez az újabb kiadvány méltó folytatása ennek.)

Bevezetésében a szerző arról számol be, hogy – debreceni éveiben – hogyan ismerkedett meg az ex librisrel, az azt művelő művészekkel és dr. Semsey Andorral.

Semsey dr. művészetek iránti vonzódását mi sem bizonyítja jobban, hogy diplomás jogászként elvégezte a művészettörténet szakot, ám újabb doktorátust ebből már az 1948-at követő politikai fordulat miatt nem tudott szerezni. Sőt, állásából is elbocsátották, ezért elvégzett egy felsőfokú tanfolyamot, ezt kamatoztatva vonult nyugdíjba. A disszertációjához készülve számos grafikusművésszel ismerkedett meg, így Varga Nándor Lajossal, a Képzőművészeti Főiskola egykori grafikai tanszékvezetőjével, akit 1948-ban szintén méltatlanul elbocsátottak. Az ő szabadiskolájában újabb ismeretségekre tett szert, s elsajátította a sokszorosító grafikai eljárásokat. Innen már egyenes út vezetett a gyűjtöket és művészeket egyaránt összefogó Kisgrafika Barátok Körébe. Az egyik legismertebb ex libris-művész, Fery Antal külföldi levelezését intézte, így tovább bővült nemzetközi ismeretsége. Számos idegen nyelven beszélt, ez is hozzájárult ahhoz, hogy a nemzetközi Ex libris Kongresszusokon olyan népszerűsége tette szert, hogy a nemzetközi szövetség elnökévé választották. Hazai és nemzetközi munkássága egyre bővült. (Munkásságának bibliográfiáját Lenkey dr. állította össze, és 1986-ban meg is jelent.)

Gyűjteménye meghaladja a húszezer darabot, köztük számos olyan régi ex libris (vagy annak leírása), amely nem szerepelt eddig a szakirodalomban. – A két nemzet összetartozását is jelezve, különösen közel állt hozzá a lengyel kisgrafika, gyűjteményében mintegy 3000 db található.

Amikor a szerző felidézte dr. Semsey Andor életét, munkásságát, nyíltszívű, mindig segítőkész, minden jóért lelkesedő, fáradhatatlan személyiségét, nemcsak az ex libris-gyűjtők részére nyújt példát adó megemlékezést.

Az olvasó – nem akarok, de kénytelen vagyok, egy újabb már túl sokat használt kifejezéssel élni – a kiadványban egy

olyan személyiséggel ismerkedhet meg, akinek sikerült egy olyan *polgári* életformát – műveltséget, alkotómunkát – megszereznie, megvalósítania, amely mindenki számára követendő lehet a közösségi érdekű önmegvalósításra is.

A kiadványban elsők, beköszöntőként dr. Semsey Andorról készült festmény reprodukciója látható, majd dr. Semsey saját magának és feleségének készített fametszetű ex librisek, s a szövegben említett művészek portréi, kisgrafikái és dr. Semsey egyéb lapjai sorakoznak.

Az illusztrációkat Semsey Ágnes válogatta, technikai munkatárs Csomborné Predács Katalin.

Kíváncsian várjuk a sorozat – ha éppen nem is jubileumi – következő, 20. számát.

Dr. Arató Antal

*

2015 tavaszán a debreceni MODEM-ben életmű-kiállítással emlékeztek meg a tragikus sorsú Vadász Endréről. Az első sorban színes rézkarcairól ismert művész számos kisgrafikát alkotott, és derűt sugárzó alkotásai mellett a haláltánc téma vissza-visszatérő motívuma volt életművének.

A kiállításához két igényes, gazdagon illusztrált kiadvány készült. A tárlat katalógusa *Angyalszárnynon vigyed azt tovább* címmel, Térey János és a kiállítás kurátora, Szoboszlai Lilla tanulmányával jelent meg. Ex librisek ebben is találhatóak, ám kifejezetten a könyvjegyekről szól a másik kiadvány: *Vadász Endre kisgrafikái egy magángyűjteményben*, amely kötet szintén két tanulmányt foglal magában: a Vadász-életmű legkitűnőbb ismerője és kutatója, Sz. Kürti Katalin alapos áttekintését, és Györki Esther rövid összefoglalását, a nemzetközi kapcsolatokat illetően. A bőséges bibliográfia és illusztrációk mellett külön erénye a könyvnek, hogy kétnyelvű, magyar és angol. Mindkét kiadvány jelenleg is kapható a debreceni MODEM-ben.

Horváth Hilda

JAPÁN EX LIBRIS KIÁLLÍTÁS A BELGA EXLIBRISCENTRUMBAN

A 2014-es kiállítás katalógusa kapcsán

2014. június 29. és december 14. között volt megtekinthető a belgiumi Sint-Niklaas Nemzetközi Exlibriscentrumban a japán ex libris művészetet bemutató tárlat, melyhez 70 oldalas katalógus is készült „Japan. Exlibris” címmel. Ebben a japán feliratú ex libriseknél is latin betűkkel jelölik a készítő és a grafikus személyét a közérthetőség érdekében.

A különlegesen szép kiállítás a japán művészet mellett a nyugati és a japán kultúra kölcsönhatását is hivatott volt bemutatni. A nyugati kultúrában a XIX. század második felében vált népszerűvé a japán művészet. Miután Matthew Calbraith Perry amerikai tengerésztiszt 1854-ben kikényszerítette Japán kereskedelmi és diplomáciai nyitását, japán műtárgyak, fametszetek tömege áramlott Európába. Gyűjtőnéven japonizmusnak nevezik a japán kulturális hatások összességét, amely a XIX. század végének európai művészetére különösen nagy hatással volt. Ex libris vonatkozásá-

ban gondolhatunk itt – a katalógusban is szerepeltetett, hosszú ideig Bécsben és Berlinben működő – Emil Orlik cseh művész munkásságára, aki többször is járt Japánban (1900/1, 1912), hogy az ottani kultúrát tanulmányozza. Különösen a japánokra jellemző többszínű fametszetek voltak rá nagy hatással. Orlik első útja során mutatta be a nyugati stílusú ex librist a japánoknak, mellyel kezdetben nem nagy sikert aratott.

Japánban az első ex libris társaságot csak kb. 20 évvel később szervezte meg Shozo Saito. Azután Shoji Kozuka vezetésével 1933-ban jött létre a Nippon Zoshohyo Kyokai társaság. A jelenlegi egyesületet, a Nippon Exlibris Associationt, 1957-ben alapította Taro Shimo. Némelyek a NEA megalakítását 1943-ra teszik, valójában ez az első ex libris naptár kiadási éve volt. Ex libris naptárat Shimo sok éven át megjelentetett, olyan kiváló művészekkel dolgoztatva, mint Onchi Kosiro, Senpan Maekawa, Takeo Takei. A naptárak eredeti ex libriseket tartalmaznak. A kiállításon ezekből is számos bemutatásra került, emellett a japán művészek által a két évente megrendezett nemzetközi ex libris kongresszusokra készített alkotásokból is szerepeltek művek. A fiatal japán művészek alkotásain különösen megfigyelhetők a nemzetközi hatások. A fametszetek mellett megjelentek más technikák, mint a rézkarc, szitanyomás, rézkarc, mezzotinto.

A japán ex libris és kultúra hatását átvevő nyugati művészek közül szerepelt a tárlaton – a már említett Emil Orlikon kívül – a belga Flore Héneau, a spanyol Julio Fernandez Saez, a cseh Olga Vychodilová, a német Martin E. Philipp, az észt Evald Okas, a holland Ineke Heestermans, az USA-ból Sara Eugenia Blake. Ex librisaik a japán kultúrát idézik mind a technika, a szín-, mind formavilágában tekintetében. A minnesotai születésű, 1963-tól Kyotóban letelepedő Clifton Karhu művészete kiemelkedő példája a nyugati és japán művészet szimbiózisának.

A kiállított anyag a következő főbb témacsoportokból mutatott be válogatást: gyerekek, fantázia- és mesevilág, játék- és dísz tárgyak, állatok, növények-virágok, emberek és társadalom, tájak, kalligráfia, absztrakt kompozíciók, Japán hatások a nyugati ex librisre. A tárgyak részben a népművészethez, részben az ősi sintó valláshoz és a buddhizmushoz köthetők. A történelmi épületek, templomok és tájak, az emberek, a nők bemutatása is kimeríthetetlen inspirációs forrást jelentenek, az alkotók közt Shigeeki Tomura, Takao Shano, Yoshio Kanamori, Takeo Takei, Hiroko Mishiro stb. Gyakori a könyvet olvasó ember motívuma. A kalligrafikus ex librisek alkotói közt kiemelkedő Shoji Kozuka neve.

A grafikusok közül külön blokkban került bemutatásra a Nippon Ex libris Társaság 12 művésze: Tomikichiro Tokuriki, Kichiemon Okamura, Noboru Yamataka, Kiyoshi Saito, Teruo Takahashi, Yonejiro Sato, Koho Ouchi, Nao Iwasa, Yoshio Kanamori, Hideo Hagiwara, Fumio Kitaoka, Masuo Ikeda, rövid életrajzokkal.

Bár a kiállítási anyagot tükröző katalógusban magyar vonatkozás sajnálatos módon nem szerepel, sokak érdeklődésre tarthat számot az egzotikus japán ex libris kultúra egy szeletét felvillantó kis kötet.

Vasné Tóth Kornélia

*Vadász Endre rézkarca,
C3, op. 81 (1935), 80×88*

SUMMARY

Dr. Kornélia Tóth Vas: Scholars Collecting Ex-Libris, Experts on Bookplate, Part 1

The article is based on the speech presented at our society, KBK on 6th January 2015, giving an overview of researchers of ex-libris and their collecting efforts, drawing on Ferenc Galambos's Bibliography of the Hungarian Writings on Ex-Libris (1920-1970). The prominent scholars commemorated here are: cultural historian Elemér Varjú, actor and journalist Kálmán Rozsnyay, lawyer and art collector László Siklóssy, physician and art historian Kálmán Arady, botanist professor and bibliophile Rezső Soó von Bere, librarian István Nyireő.

Mária Rácz: An Exhibition in Memory of Endre Vadász (1901-1944) in Debrecen

The Szeged Group of KBK visited the exhibition called "On the Wings of an Angel" in Debrecen. The graphic artist and painter Endre Vadász was born and brought up in Szeged. He was an art teacher in Debrecen from 1928 to 1933. In addition to his works exhibited, the milieu of the interwar period in Debrecen was also evoked by photos and documents.

Dr. Kornélia Tóth Vas: Bucsó Éles's Exhibition Entitled "Lath soldiers"

The exhibition of the young artist of Debrecen was arranged in Szentendre. The title referring to a poetic stanza by Mihály Babits serves as a statement of the artist. The symbolic world of pictures are dominated by leaning and overtuning fences, streets with crumbling walls of tumbledown houses.

Hilda Horváth: The 2015 Exhibition of the Ajka Group of KBK

The group in Ajka organized an exhibition of local collectors and artists with the title of "Bookmarking Bookplates" at the Gallery of the Castle Library of town Devecser.

Péter Ürmös: The Launch of Dr. Kornélia Tóth Vas's Book "Hungarian-related Ex-Libris at the Rudomino Library in Moscow"

The book published for the Hungarian Book Week this summer originates from her doctoral theses defended in 2014. The book came out in cooperation of the National Széchényi Library and Gondolat Publishing House. A large proportion of the ex-libris collection of Rudomino Library have some Hungarian relevance. These are listed, described and analysed in broad Hungarian and international contextualization.

Dr. Kornélia Tóth Vas: Rezső Szij (1915-2006) in the Famous Collectors' Bookplates Series at the National Széchényi Library

On the centenary of his birth the outstanding collecting activities, commissioning and presenting ex-libris by Rezső Szij, protestant clergyman, author, scholar, publisher are highlighted in the article. For a shorter period he was a senior librarian at the Department of Posters and Small Prints of the National Széchényi Library as well.

News, Press Review, Books, Society Matters

Csiby Mihály linómetszete, X3, op 72, 40×60

AUSZUG

Kornélia Tóth Vas: Gelehrte Exlibris Sammler, Wissenschaftler der Exlibris (1. Teil)

Der Artikel wurde aufgrund der Vorlesung – die am 6. Jänner 2015 am Treffen der KBK vorgetragen wurde – zusammengestellt, es werden die ersten Gelehrten der Exlibris, ihre Sammlertätigkeit und Fachliteratur vorgeführt, als Grundlage genommen: die Bibliographie der ungarischen Exlibris Literatur (1920-1970) von Ferenc Galambos.

Mária Rácz: Gedenkausstellung von Endre Vadász in Debreczin

Die Gedenkausstellung unter dem Titel „Bring es auf Engelflügen weiter“ von Endre Vadász, Maler und Graphiker ermöglichte einen Einblick in seine Werke und Lebenslauf mit Fotos und Dokumenten. An der Ausstellung ist das zeitgenössische Kunstleben von Debreczin lebhaft geworden.

Kornélia Tóth Vas: Ausstellung „Lattensoldaten“ von Bulcsú Éles

Das emblematische Werk mit dem Titel „Lattensoldaten“ des jungen Malers und Graphikers aus der Stadt Debreczin trägt eine credohafte Botschaft, die auf den Dichter Babits verweist. Die symbolische Welt der Bilder wird von morschen Zaunen, Strassenbildern, Brettern, brüchigen verkommenen Hausmauern dominiert.

Hilda Horváth: Ausstellung der KBK in Ajka 2015

Die Gruppe der KBK in der Stadt Ajka hat eine Ausstellung mit dem Titel „Buchzeichen – Exlibris“ veranstaltet, die einen Einblick in die Sammlung der Mitglieder und die Exlibris Kunst der namhaften Graphiker aus der Stadt Ajka ermöglichte. Die Ausstellungsort war die Galerie der Schlossbibliothek von Devecser im Komitat Wesprim.

Péter Ürmös: Bücherschau in der Landesbibliothek Széchényi. Die ungarischen Exlibris der Bibliothek Rudomino aus Moskau im inländischen und internationalen Kontext

Frau Vas hat ihr Doktordiplom im Jahre 2014 promoviert, aufgrund dieses Diploms wurde das Werk für die Bücherfestwoche hergestellt. Die Landesbibliothek Széchényi hat gemeinsam mit dem Verlag „Gondolat“ herausgegeben. Das Buch bezieht auf ungarische Exlibris im internationalen Kontext.

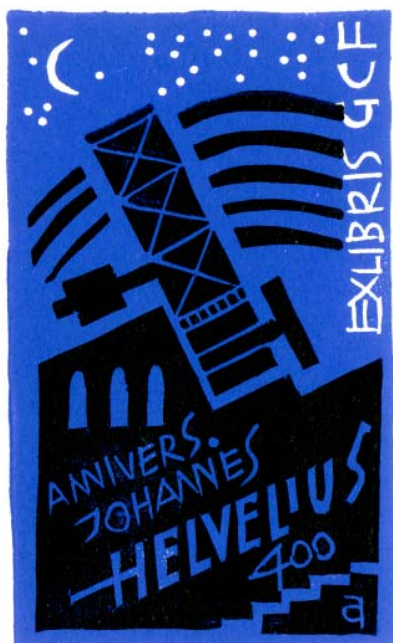
Kornélia Tóth Vas: Exlibris berühmte Sammler in der Landesbibliothek Széchényi: Rezső Szij

Dr. Rezső Szij (1915-2006) – reformierter Pastor, Abgeordnete, Schriftsteller, Bibliothekar, Verleger, Hauptbibliothekar der Landesbibliothek Széchényi – ist vor 100 Jahre geboren. Seine Tätigkeit als Sammler von Exlibris und als Schriftsteller ist beachtlich.

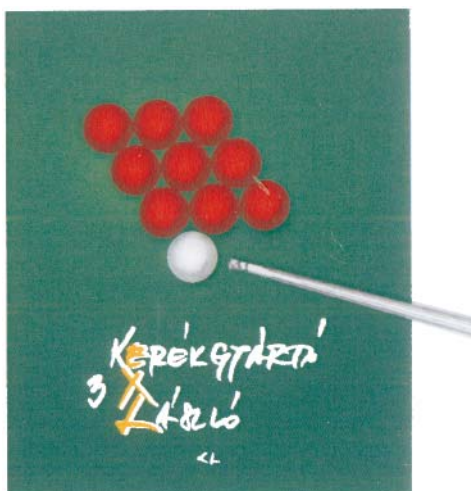
Nachrichten, Presseschau, Bücherregale, Vereinnachrichten

Drahos István fametszete, X2, op. 408 (1961), 70×40

Salamon Árpád linómetszete,
X3/2, op. 54 (2011), 130×80

Kerékgyártó László grafikája,
CAD (2015), 65×60

Feszt László rézkarca, C3 (2000), 107×68

EXLIBRIS

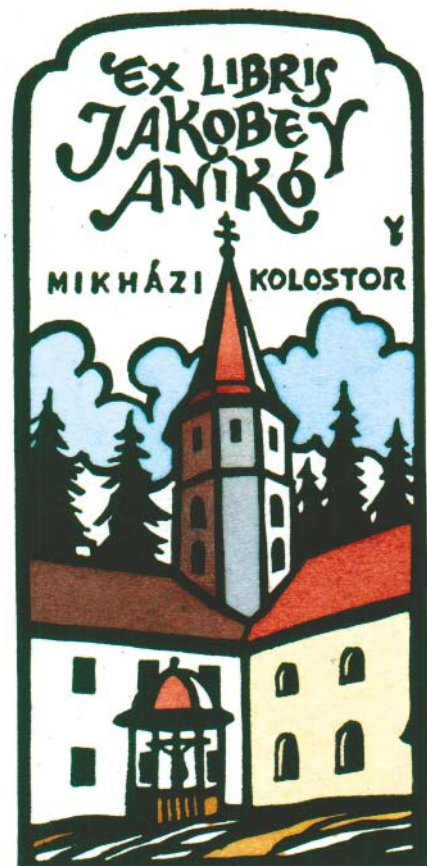

Vincze László linómetszete,
X3/col, op. 268 (1990), 115×60

JULIA VERMES

Egbert Herfurth (D) grafikája,
X6 (2005), 130×45

Vincze László linómetszete,
X3/col, op. 278 (1990), 115×55